

Regula honestatis moralis seu tractatus theologicus tripartitus de regula moraliter agendi

In Duos Item Libros Dividitur: In priori potissima fundamenta, & principia moderni Probabilismi intrinseca exactè, & accuratè examinata multipliciter evertuntur, & non esse verè principia, ... In posteriori verò eundem cum modernis Decretis Pontificiis multiplici argumento ... ubi multa de ultimi ...

Camargo, Ignacio de

[S.l.], 1702

Controversia VI. Utrum lex, co[n]tra qua[m] aliqua existit opinio probabilis, etiam in sensu Probabilistarum, hoc ipso satis promulgata non sit, ideòque nullam habeat vim obligandi?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94767](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94767)

222. Equidem Recentiores viâ istâ gradientes, quamvis doceant non esse opus, ut operans veram existimet opinionem directam, quam amplectitur, suâ libertati faventem; non negant tamen, sed omninò supponunt, debere saltem illam judicare verè probabilem, & conformem rectæ rationi, adeoque consentaneam prudentiæ legibus, & quidem prorsus certò, & citra omnem ambiguitatem, ut communiter jam affirmant. At quis non videat, prorsus impossibile esse, me opinionem alienam, quam, omnibus inspectis, absolutè judico falsam, aut aut saltem veram judicare non possum, existimare simul certò, & in-hæsitante esse verè probabilem, & prudentiæ legibus consonam? Num-

quid, precor, error, aut falsitas cense-ri ab ullo potest indubitanter veritati conformis? An verò, quod repugnat veritati, rectæ rationi consonum judicabitur, ab aliquo, qui utatur recta ratione? Quod autem pugnat cum ratione recta, benè cum prudentia conveniet? Quis affirmare audeat? Profectò nemo.

Sed quia latius hæc postmodum urgenda sunt, & multipliciter demonstranda, sufficiat modò leviter adumbrasse utilitatem maximam, & momentū sententiæ nostræ ad ever-tendum Probabilissimum, quacumque demum viâ à Recentioribus propugnatur, ut interim ad alterum capitale principium, cui Reflexistæ penitus innituntur, expugnandum, gradum faciamus.

CONTROVERSIA SEXTA.

Utrum Lex, contra quam aliqua existit opinio probabilis, etiam in sensu Probabilistarum, hoc ipso satis promulgata non sit, ideoque nullam habeat vim obligandi?

Haud mirabor, si Lector meus, qui in Theologia, vel Jure omninò peregrinus non sit, & aliunde Terillum, aut Recentiores ipsius as-secclas, nunquam viderit, aut evolverit, ad titulum quæstionis propo-sitæ, ut ad rem novam, & incredibilem, non modò mirabundus subsistat, sed & attonito similis hæreat. Quid ni verò? Ita ne, opinio contra legem, etiam falsa, quæ nempe falsò neget, aut legis existentiam, aut extensionem ejus ad casum aliquem particularem, tantam habere potest efficaciam, ut legis auferat promulgationem, totamque ipsius vim obligandi non solùm im-pediat, aut supprimat, verùm etiam de medio tollat? Unde hoc? aut quis un-quam de re ista quæstionem movit? Nemo profectò ante P. Terillum, qui ni-hilominus, ut mirere magis, non solùm hoc in quæstionem adducit, sed etiam partem affirmativam adeò confidenter propugnat, ut tanquam principio certissimo, ac firmissimo fundamento, totam illi superimponere Probabi-lissimi molem, non ambigat. Nolim autem, ut Lector per hyperbolem hoc, aut exaggerationem dictum existimet. Quare, ut præsentis controversiæ mo-mentum dignè pro suo merito æstimet, aut attendat, id ipsum ante omnia demonstrandum à nobis est ex Probabilistarum principiis. Et verò sensum ipsum quæstionis nequaquam aliter posse intelligi, facile quisque ex dicendis cognoscet.

ARTICULUS I.

Legem in eventu questionis satis promulgatam non esse, nec habere vim ullam obligandi, esse primum, & ultimum fundamentum, cui cetera omnia innitantur, & sine quo nullatenus Probabilismus possit subsistere, demonstratur aperte ex Probabilistarum principiis.

2. **Q**uale sit hoc principium, seu fundamentum Probabilismi, vel simplex propositio ejus, sufficienter patet demonstrat, & nos præterea in hac disputatione facile, ac luculenter demonstraturi sumus. Unde si clarè quoque ostendamus, quod ostendendum modò suscipimus, controversiam potissimam planè absolvimus, totamque à fundamentis Probabilismi machinam destruximus. Tanti profectò momenti est præsentis controversiæ scopus: ut molestè Lector non ferat, si iterum, ac iterum deprecemur per Dominum JESUM, & per salutem animæ suæ, ne hæc præcipuè, quæ modò damus, aut lectione festina, aut communi attentione præterire patiatur; sunt enim per se ipsa quadantenus obscura, & non parùm etiam subtilia, quæque proinde expeditos oculos, & intentam mentem deposcant. Faciemus tamen, Deo favente, ut reflexionum tenebris veritas obvoluta non ultrà lateat, sed claram se conspiciendam præbeat ultrò caligare nolentibus.

§. I.

Comparatur Probabilismus ad principia supra statuta de regula moralis honestatis.

3. **P**incipiò igitur breviter revocanda sunt in memoriam tria illa principia capitalia, & fundamenta totius Operis, quæ præjacta relinquimus in prima Controversia, & esse semper præ oculis habenda, seriò Lectorem nostrum monuimus. Primum nimirum, legem, seu voluntatem Dei esse regulam primam

totius honestatis moralis, cui omnem nostram operationem concordare re ipsa seriò, & ex toto corde satagere semper debeamus. Secundum, omnem opinionem nostram, aut dictamen nostræ rationis, seu dirigat, aut regulet remotè tantum, & objectivè, seu formaliter etiam, ac proximè, non esse primam, & independentem, sed regulam absolute secundam, & essentialiter subordinatam, ac subiectam regulæ primæ. Tertium, quod ex duobus legitimè consequitur, omnem secundam regulam, ut recta sit, debere conformari positivè, & formaliter, regulæ primæ, à qua omnis rectitudo descendit. Unde tandem concluditur, nullam elici posse operationem bonam, ac rectam, nisi operans cognoscat, ac judicet, regulam secundam, qua utitur, (non loquor de formali, sed de objectiva) conformari re ipsa regulæ primæ.

Ex his principiis (de quibus quoad rem ipsam nemo Theologus dubitat, immò nemo Catholicus), tanquam ex regulis, ac mensuris apud omnes infallibilibus, examinemus jam, ac metiamur Probabilismi moderni fabricam, & capitalia fundamenta ipsius. Et non agimus modò cum Probabilistis directis, quorum viam scilicet penitus jam præclusimus, sed cum Reflexivis duntaxat, nempe cum Caramele, Terillo, & cæteris, qui reflexionum viâ gradiuntur.

4. Sic ergo contra eos licet arguere. Omnis opinio æquè, aut minus probabilis non subjectivè, sed objectivè tantum in mente operantis existens, actu ab ipso cognoscitur, aut proximè cognosci potest, ut falsa,

sa, & ut discordans à prima regula, vel saltem ut indifferens, & omnino præscindens, tam à conformitate, quam à contrarietate; quid enim aliud est aliquam opinionem cognosci ab operante, æquè, aut minùs probabilem, quàm contrariam? Porro si opinio aliqua cognoscitur æquè, aut minùs probabilis, existimatur æquè, aut magis verosimile esse, illam esse re ipsa falsam, adeoque oppositam divinæ legi. At regula objectiva operanti proposita, ut discordans à prima regula, vel non ut eidem conformis, sed ut præscindens à discordia, & consensu, non potest esse regula recta, adeoque nec potest fundare regulam formalem, ac proximam, quæ mala, & obliqua non sit: ergo nulla ejusmodi opinio est regula objectiva moralis honestatis: ergo fundare nequit rectam aliquam regulam proximam, ac formalem. Totus iste discursus, inspecta illa opinione directa secundum se, & ex proprio suo conceptu, est evidenter evidens ex principiis præjactis.

5. Id verò, cum Terillus facile videat, ut hoc infirmum fundamentum fulciat, & nutans ædificium confirmet, ubique appellat ad principia reflexa. Sed verrat ille se, quò voluerit, nam supra fundamentum hujusmodi nihil unquam firmum statuet, quamvis Theologiam totam invertat.

§. II.

*Artificium reflexi Probabilismi
luculenter exponitur ex
Terilla.*

6. **A** It igitur, opinionem directam minùs tutam (nam de hac semper loquimur) minùs, aut æquè tantum probabilem ab operante cognitam, ut talem, seu (quod eodem redit) objectivè in ipso existentem, non posse quidem proximè, & immediatè fundare rectam

conscientiæ regulam, utique formalem, ac proximam, & id nostro argumento plusquam evidenter convinci; optimè tamen posse mediatè, atque remotè, quatenus proximè, & immediatè fundare potest principia reflexa, quibus supervenientibus, redditur jam non modò opposita opinione probabilior, sed etiam penitus certa, & evidens.

At nos non dicimus, inquit Terillus, opinionem minùs probabilem directè solum consideratam fundare proximè, & immediatè rectam conscientiæ regulam proximam, ac formalem, sed solum indirectè consideratam, videlicet, quatenus substat diversis principiis reflexis omnino certis, & evidentibus, à quibus certa, & evidens constituitur. Ut certa verò, & evidens, quidni fundare immediatè possit regulam proximam rectam, & optimam, idest ultimum conscientiæ dictamen penitus certum, & infalibile de rectitudine operationis? Ita passim Terillus in suo utroque Opere.

7. Principia autem reflexa, quæ opinionem directè minùs probabilem ad tantam certitudinem evehunt, alia non sunt, quàm argumenta ipsa, quibus Probabilistæ sententiam suam probant, ut, vel hinc, facile deprehendatur, quàm certa sit certitudo ista, quæ tantam certitudinem impertitur. Duo verò potissima hujusmodi principia sunt, ex quibus tertium aliud consequitur (immò verò præcedit, aut in eisdem potius involvitur); reliqua nanque omnia, neque sunt multum consideranda, neque possunt sine istis subsistere. Omnium denique vis, & efficacia tota uno, & eodem cardine vertitur, ut statim monstrandum est.

8. Primum ex præfatis principiis est ille vulgarissimus discursus, qui à Reflexistis passim circumfertur, tanquam omnino certus, & evidens. Nimirum, *quisquis operatur prudenter, licitè, & honestè operatur: sed qui sequitur opinionem directam,*

N 2 etiam

etiam æquè, aut minùs probabilem, operatur prudenter: ergo licitè, & honestè operatur. Major est lumine naturæ nota: Minor, inquit, est evidens, nam quoties certò, & practicè opinio aliqua probabilis est, prudenter eam ad praxim deducimus, aliàs non esset verè probabilis, quod est in terminis implicatorium, & contra ipsam suppositionem. Denique consequentia est legitima, adeoque consequens certum, & evidens, utpotè legitimè illatum ex duabus Præmissis evidentibus. Ipsum verò præcontinet ultimum conscientia dictamen, & ut ajunt, practicè practicum, sub communi ratione acceptum, ex quo facilè quisque potest deducere in singulis quæstionibus sibi occurrentibus dictamen proprium, ac singulare, absolutè certum, & evidens de suæ operationis honestate, quod sit proinde regula proxima conscientia suæ, optima, & recta. Hoc est principium primum.

Terill. q.
23. de con-
scien. n. 43.

Ibi. n. 53.

9. Secundum autè, & ipsum evidens (si Superis placet) est illa regula ex Juribus desumpta, *In dubiis melior est conditio possidentis*: quam regulam affirmat Terillus æquè favere Deo contra nos (nimirum quando possidet ipse), ac nobis contra Deum, quando scilicet possidet nostra libertas. Nota modum loquendi Recentioribus familiarem, ut conqueri jure non possint, si contra Deum, & leges ipsius ubique pugnare dicantur, videlicet in terminis Controversiæ præsentis. Ex ea igitur regula Terillus hunc efformat discursum: *In omni dubio probabili melior est conditio possidentis. Sed hic, & nunc post diligens veritatis examen, adhuc sum in dubio probabili, an hoc objectum sit exemptum à jure mihi naturaliter competente (nempè faciendi liberè quidquid prohibitum non ostenditur), in cuius possessione sum, & hætenus fui: ergo melior est conditio libertatis, quæ proinde licitè potest uti hoc objecto pro suo arbitratu. Præmissæ sunt ad invicem moraliter certæ. Ean-*

dem autem certitudinem habet consequentia, utpotè ab illis legitimè deducta. Ita ad verbum Terillus.

10. Sed enim, cum non posset non videre, nunquam fieri per hæc posse, ut proxima conscientia regula, aut actio aliqua per illam regulanda, conformetur Dei voluntati: nam & principia ista, & ultimum conscientia dictamen ex eisdem tandem deductum, innituntur omninò, tanquam in primo, & unico fundamento, in regula objectiva mediata, atque remotè regulante, in ipsa scilicet opinione directa minùs, aut æquè tantum probabili, quæ ex se, ut jam vidimus, non est conformis voluntati divinæ, sed vel prorsus indifferens, vel eidem potius contraria, atque adeò penitus inpotens conformitatem aliquam refundere in illa principia, & dictamen: hæc, inquam, cum Terillus non posset non videre, quid egit?

11. Enim verò, quia non valebat primæ honestatis regulæ conformare, nec proximam conscientia regulam, nec actionem ex ipsa regulandam, utpotè penitus dependentes à regula illa objectiva, quam primæ regulæ conformare non poterat, si hæc firma, & inflexibilis permaneret, tentavit ipsam regulam primam (quasi foret regula Lesbica), id est, divinam voluntatem inflectere, illamque conformare, ac subsequenter, facere ad illam regulam objectivam, hoc est, ad illam opinionem directam minùs, aut æquè tantum probabilem, ut sic denique ultimum conscientia dictamen, adeoque regula formalis, ac proxima operationis elicienda, conformaretur regulæ primæ: quin immò jam non primæ re ipsa, sed secundæ, ac subordinatæ judiciis hominum, vel falsis, & erroneis.

12. Duas ergo distinguit in Deo leges, seu voluntates, quarum alteram vocat primariam, & per se existentem, antecedentem, atque directam; alteram secundariam, indirectam,

etiam, reflexam, subsequentem, & non per se, sed per accidens existentem in Deo. Voluntas antecedens, & per se est illa, per quam Deus aliquid nobis præcipit, consulit, aut permittit ex primaria, ac directa sua intentione, quæ voluntas fertur in res absolute, & per se consideratas secundum proprias suas naturas, & prout independentes, & absolutas ab omni circumstantia contingenti, accidentalive suppositione nostrorum iudiciorum, vel errorum, ut cum præcipit non mentiri, audire sacrum in die festo, & id generis alia.

Voluntas autem indirecta, & per accidens, est, quæ ex aliqua hypothese à Deo non intenta, nec volita, aliquid præcipit, permittit, aut approbat, quod absolute, & antecedenter non approbat, aut præcipiebat, immò præcipiebat oppositum, ut quando Deus ex suppositione ignorantie, aut erroris in intellectu nostro existentis, quem ipse non intendit ex se, præcipit, aut consulit nobis omittere sacrum in festo sine legitimo impedimento, mentiri, pejerare, & alia huiusmodi; nam secundum Terillum, quoties hæc, & alia similia procedunt ex dictamine conscientie, vincibiliter etiam errantis (quod videretur incredibile dictum), conformantur re ipsa cum aliqua voluntate divina, indirecta videlicet, ac secundaria.

13. Audi Terillum ipsum, ne quid imponere alicui videamur; *Universaliter loquenda* (inquit) *ultimum conscientie dictamen est verum, & evidens, etiam quando homo operatur ex mera ignorantia vincibili*. Ex qua assertionem sua hanc quartam conclusionem deducit, *Voluntas conformis dictamini conscientie, etiam vincibiliter errantis, conformatur cum aliqua Dei voluntate, saltem per accidens obligante, aut consulente*. Sed de his assertionibus in Theologia nunquam auditis, quas pie aures ferre vix possunt, & quæ, Terillo iudice, legitime inferuntur ex principiis

moderni Probabilisimi, haud parum in decursu dicemus, & in postrema parte latè tractabimus.

14. Nunc verò distinctionem duplicis legis, seu voluntatis Dei, quam Terillus hic invehit, ac statuit, maximèque notandam commendat q. 11. de consc. n. 11. ulterius extendit, & ampliat q. 28. à n. 12. & alibi passim, ad omnem casum cuiusvis opinionis, etiam æquæ, aut minùs probabilis, nostræ libertati faventis; nam ex illius suppositione jam Deus nobis permittit, aut approbat id ipsum, quod per se, & antecedenter re ipsa prohibet, aut saltem nobis verosimilius est, Deum prohibere re ipsa. Et quasi hæc doctrina adeò incredibilis, & inaudita, foret ex ipsis terminis nota, aut passim à Theologis tradita, nulla ratione, aut auctoritate Terillus illam probat, sed ex simplici tantum propositione, ac terminorum explicatione ab omnibus recipiendam supponit. Atque hoc est tertium principium, ac firmissimum fundamentum, quo tantæ molis ædificium confurgit.

15. Posita ergo in Deo hac voluntate reflexa, & consequenti legis, seu voluntatis antecedentis relaxativæ, aut revocativæ, jam facile intelligitur (inquit Terillus) quomodo proxima conscientie regula, & actio ipsa per illam regulanda, conformentur cum prima regula, nimirum cum hac ipsa voluntate, seu lege Dei reflexa, ac subsequenti, quæ ex prædicta suppositione opinionis probabilis directæ necessariò intelligitur in Deo. Et consequenter fit, ut opinio minùs probabilis, quæ directè considerata fundare nequit proximè, & immediatè rectam conscientie regulam proximam; si tamen indirectè inspicatur (hoc est, quatenus subest memoratis principiis certis, & evidentibus) optimè, & facile possit illam fundare. Unde tandem apparet, quàm rectè in sententia benigna omnia principia inter se cohæreant, & solidissimè stabiliantur. Ita P. Terillus

Terill. q. 17. de conscientia. n. 44.

Ibi. nu. 45.

lus ubi nuper, & passim alibi, quæ in posteriori Opere de regula morum frequenter etiam repetit, & inculcat.

Hæc est moderni Probabilismi subtilis juxta, ac solida fabrica, cujus mirabilem structuram toties Recentiores commendant, & quam Terillus vocat *mysterium*, quod Auctores sententiæ nostræ intelligere nunquam possunt, qui propterea, dum arguunt contra Probabilitas, nihil aliud, quàm aerem verberant, enormiter errantes circa benignæ sententiæ sensum, quasi videlicet Recentiores statuerint pro regula formali, ac proxima, opinionem directè minùs probabilem, quo nihil apud ipsos magis absurdum, & ab eorum sententiâ alienum.

Terill. illa
7. 28. n. 14.

16. Cæterum artificium Probabilismi, quantumcumque mirabile, atque subtile à Recentioribus prædicetur, Auctoribus sententiæ nostræ non tantum negotium facescit; neque difficile nobis intelligi, sed probari, difficile semper videtur. Callemus ergo facile, & intimè, artificiosum Recentiorum inventum ultròque in illo *mysterium* agnoscimus. Sed vis audire quale *mysterium*? Sane *mysterium* nobis, & ingens planè *mysterium* est, sententiâ usque adeò difficilem, & innixam principiis adeò debilibus, adeò in Theologia novis, ac insolitis, tot, tamque doctis, ac subtilibus viris, in controversia tanti momenti tam altè persuaderi potuisse. Miramur ergo, & nunquam satis miramur, quod Probabilistæ non videant, se, dum infirmum illud fundamentum, quod est totius fabricæ basis, per sua principia reflexa adeò operosè fulcire, moliuntur, nihil aliud tandem efficere, quàm principium semper petendo, interminabilem circulum claudere, & nihil aliquando concludere.

§. III:

Expositi artificii fallacia demonstratur.

17. **I**D, ut evidens fiat, utque Probabilismi *mysterium* adeò arcanum palàm, & citra ænigmata, omnibus revelemus, sic arguimur. Finge tibi, me velle propugnare sententiâ benignissimam ab Innocentio XI. jam damnatam, nimirum, usum licitum cujusvis opinionis tenuiter duntaxat, aut (quod eòdem redit) probabiliter tantum probabilis; sic enim modò Recentiores communiter exponunt sensum opinionis confixæ de tenui probabilitate. Opponis mihi, opinionem illam esse non posse rectam conscientiæ regulam, quia primæ regulæ non concordat. Ajo, me non intendere, ut sit regula proxima, ac formalis, sed objectiva tantum, & remota.

18. Replicas, neque hoc posse fieri, quia regula objectiva secundaria debet etiam esse conformis primæ, ac supremæ regulæ moralis honestatis, alioqui nunquam poterit fundare proximam, ac formalem conscientiæ regulam, quæ sit recta, & conformis regulæ primæ. At opinionem illam tenuiter probabilem, eam conformitatem non habere, atque adeò non posse remotè adhuc, & objectivè fundare rectam conscientiæ regulam. Repono, id verum esse, si memorata opinio directè tantum consideretur; falsum verò, si etiam indirectè, & prout subest principiis à te productis (utique certis, & evidentibus), à quibus certa, & evidens constituitur: ut certa verò, & evidens, quidni fundare facile possit ultimum cōscientiæ dictamen, quod sit regula proxima recta, & conformis supremæ regulæ?

19. Instas principia illa, & ultimum conscientiæ dictamen, penitus dependere ab illa opinione directæ, cui prorsus innituntur, tanquam pri-

primo sui fundamento: cum ergo opinio illa non sit ex se conformis primæ regulæ, nullam conformitatem potest refundere in illa principia, & dictamen, nisi velim, ut hæc evadant recta per immediatam conformitatem ad regulam distortam, & obliquam, quæ foret stultissima cogitatio. Unde evidenter sequitur, quod nec possit vicissim opinio illa à prædictis principiis rectitudinem ullam, aut veram aliquam conformitatem mutuari.

Sed facile obviam ibo ex illa tua commendata doctrina, & subtilissima distinctione duplicis legis, seu voluntatis Dei antecedentis, & subsequæ. Reponam igitur, his optime probari, ultimum dictamen conscientiæ, & actionem ex ipso regulandam, non conformari voluntati Dei antecedenti, directæ, & per se; secus verò voluntati reflexæ, consequenti, & relaxativæ voluntatis antecedentis. En mihi hætenus nihil opponis, quod in caput tuum non retorqueam sub eadem forma arguendi.

20. Quid tu deinde? Urgebis tandem me, & insuperabiliter quidem. Ais scilicet, penitus repugnare legem, seu voluntatem Dei consequentem, cui ultimum conscientia dictamen, & operatio ex illo elicienda aliquomodo conformetur, si pendeant, ut à primo fundamento, ab opinione illa directæ tenuiter tantum probabilis. Ratio evidens est; quia fieri non potest, ut voluntate tua reflexa, aut consequenti, Deus actionem aliquā approbet, aut præcipiat, nisi ex suppositione cognitionis, qua ipsa ab operante existimetur conformis voluntati divinæ antecedenti, atque primariæ, quam homo quarere per se tenetur ex toto corde, & ex tota mente; nisi fortè velimus, ut Deus approbet, aut præcipiat per suam voluntatem reflexam, quod homo non intendat ferri, & per se agere juxta Dei voluntatem antecedentem, atque directam,

sed potius voluntariè operetur id, quod ipse cognoscit divinæ voluntati antecedenti non conformari, aut saltem, quod ab eo præscindat; quod nemo non blasphemus potest asserere.

At ille, qui operatur ex vi aliqujus opinionis directæ tenuiter tantum probabilis, nequit existimare, operationem suam conformari voluntati divinæ antecedenti, ut primæ regulæ moralis honestatis, cum videat, opinionem, quam assumit, ut regulam secundam, & objectivam operationis suæ, ei voluntati non conformari, sed eidem potius opponi. Ergo non potest Deus voluntate sua reflexa talem operationem approbare; alioquin approbaret, & vellet, ut divina voluntas absoluta, ac directæ, scienter, & prudenter contemneretur, qua nulla potest major blasphemia cogitari. Ruit igitur tota artificiosa nostra structura, quæ tam infirmo fundamento innitatur. Convincor equidem.

21. Caterum quis non videat, eodem argumento te pariter debere convinci? Porro opinio directæ minus probabilis (idem hic, & ubique cum sua proportionem dictum intelligatur, si opinio sit directæ minus tuta, & æquè probabilis, ne cum radio Lectoris utranque semper exprimere cogamur): omnis, inquam, opinio minus probabilis nunquam ab operanti cognosci potest, ut regula objectiva conformis legi Dei, seu voluntati ipsius antecedenti, sed ut eidem potius opposita, ut superius monstratum est, & vel ex ipsis terminis patet. Ergo non potest Deus ex talis cognitionis suppositione approbare, aut præcipere operationem ex ea opinione eliciendam, per voluntatem aliquam subsequenter; aliàs præciperet, aut approbaret, quod homo voluntatem, & legem suam antecedentem, ac primariam contemneret. Ergo repugnat, ut ea opinio fundare possit aut principia reflexa, aut voluntatem Dei subsequenter, aut denique conscientia di-

dictamen ullum, quod sit recta operandi regula. Sanè discrimen omne (si quod reverà datur) inter utranque probabilitatem, est materiale omnino, atque adeò importunum ad rem præsentem, quandoquidem non facit, ut altera opinio præ altera habere possit cum prima regula conformitatem necessariam, sine qua opinio nulla rectam conscientiae regulam potest fundare.

22. Est igitur distinctio illa duplicis voluntatis, seu legis Dei, antecedentis, & consequentis, quam Terillus statuit, velut indubitam, cōmentum inauditum plurimis titulis absolute repugnans, ut facile postea ostendemus: sed, quod ad præsens attinet, prorsus inutile ad ipsius propositum, videlicet ad conformandam regulam objectivam, quam designat, cum prima regula moralis honestatis.

S. IV.

*Explico luculentius, & confirmo
discursum factum.*

23. **V**oluntas sub his terminis concepta, aut explicata, volo, seu placeo mihi, ut homo in suis operationibus non attendat, nec quaerat diligenter legem, seu voluntatem meam directam, & antecedentem, qua ipsi aliquid iubeo, aut prohibeo, nec illas tali legi serio, & ex animo conformare procuret: ista, inquam, voluntas proculdubio Deo est indigna, quippè quæ evidenter repugnet infinitæ sapientiæ, sanctitati, & rectitudini voluntatis ipsius. Certè pugnare apertè cum doctrina, quam Deus ipse in Scripturis suis non semel, sed frequenter nobis revelat, nemo Catholicus inficietur: nihil enim frequentius Scripturæ Sacræ nos docent, quàm debere nos semper ex tota mente, & ex toto corde, sicut Deum diligere, sic etiam voluntatem; seu legem ejus (utique antecedentem, ac directam) inquirere,

scrutari, amare, meditari, facere, custodire, & custodire nimis, non declinare ab illa, neque ad dexteram, neque ad sinistram, & alia id genus,

24. Atqui voluntas hæc, mihi placet, ut homo possit libere agere id, quod ipse cognoscit verosimilius esse, quod sit re ipsa contra voluntatem, & legem meam id sibi prohibentem, eadem est, re ipsa, cum ea voluntate, nec nisi voce tenus ab illa differt: ergo utraque pariter repugnat Deo: ergo hæc voluntas etiam manifestè Deo repugnat. At hæc est lex, seu voluntas reflexa, quam Terillus statuit, tãquam regulam primam, cui in hypothesi nostra ultimum conscientiae dictamen, & operatio ex illo elicienda, unice conformari debeant, ac possint: ergo lex, seu voluntas consequens ac reflexa, quam invenit Terillus, fictitia omnino est, & Deo manifestè repugnans: ergo (quod tandem legitime conficitur) illa opinio directè minùs probabilis nullum fundare potest dictamen ultimum, seu proximam conscientiae regulam, quæ primæ regulæ conformetur: ergo non est regula recta. Cætera omnia evidentia sunt, & quæ neque negentur, neque negari possint à Rectioribus. Sola Minor primi discursus neganda ab ipsis est, si melius sapere nolint incipere.

25. Cæterum ipsam quoque, haud minùs evidentem esse, nullo negotio suaderi valet. Enim verò, qui judicans verosimilius esse, operationem suam esse re ipsa contra legem directam, & voluntatem Dei antecedentem, nihilominus illam exequitur, is proculdubio non attendit, ut debet, nec quaerit diligenter legem directam Dei, nec illi se conformare desiderat, sed magis illam voluntariè contemnit. Quis porrò dicat, cum, qui voluntariè eligit medium aliquod, quod ipsemet agnoscit esse re ipsa magis connexum cum carentia alicujus finis, quàm cum ejusdem finis existentia, quaerere nihilominus serio, & ex ani-

animo finem illum, & non potius
carentiâ ejus? Lux ipsa non est clara,
si evidens hec non sit. Et quidem
alioqui, cur ille, qui operatur pra-
cticè dubius de suâ operationis ho-
nestate, peccat, atque contemnit le-
gem Dei, ut est certa, & commu-
nis Theologorum sententia? Profe-
cto non ob aliam rationem, nisi
quia agit id, quod agnoscit non esse
positivè conforme legi Dei, sed in-
differens potius, ut sit contra, vel
juxta legem. Ergo à fortiori peccat,
& legem Dei apertè contemnit, qui
agit id, quod videt verosimilius esse,
quod sit contra, quàm juxta legem
Dei, directam, & primariam.

Evidens ergo est, voluntatem,
qua Deus sic agere permetteret, aut
approbaret, esse prorsus eandem, nec
nisi voce tenus ab illa voluntate dif-
ferre, qua velle, aut permetteret,
ut homo in suis operationibus non
quarar diligenter legem suam, sed
illam potius voluntariè contemnat.
Patet igitur, legem, seu voluntatem
Dei consequentem, quam P. Teril-
lus invenit, esse figmentum prorsus
inane, per quod proinde novi Pro-
babilismi subtilis, ac mirabilis fabri-
ca construi non possit, neque fulciri.

§. V.

*Nostre demonstrationis vividior
declaratio.*

26. **H**Æc, quamvis evidenter, &
ut ajunt, palmariè rem-
ostendant, illustrari adhuc possunt
particulari exemplo, quo facilius ab
omnibus percipiantur.

Ponamus opinionem directam
faventem libertati contra legem mi-
nùs, aut æquè tantum probabilem in
sensu Probabilistarum: fac, eam esse
opinionem, quæ docet, exercitium
pingendi non vetari per legem diem
festum colendi. Modò sic arguo: ve-
rosimilius est, hanc opinionem esse
re ipsa falsam, & consequenter non
conformari cum lege Dei primaria,

ac directa; unde qui velle illam am-
plecti non firmatam aliis principiis
indirectis, atque reflexis, peccaret
proculdubio, ut Probabilistæ faten-
tur. Sed quare proculdubio peccaret?
Quia ponit (ait Terillus) actionem,
quam videt esse verosimilius re ipsa
opponi legi directæ, seu voluntati
antecedenti Dei; undè arguitur evi-
denter, ipsum non seriò querere, &
ex sincero corde, legem illam, sed
voluntariè potius contemnere. Ac-
cipio libentissimè doctrinam istam
veram, & sanam.

27. Tum ultrà pergo. Atqui per
nulla principia reflexa fit, aut fieri
potest, ut operans existimet, actio-
nem suam conformari re ipsa cum ea
lege: ergo per nulla reflexa principia
formare potest dictamen prudens
(quin neque imprudens, si bene at-
tendat) de rectitudine suæ operatio-
nis, adeoque nunquam illam potest
licitè exequi. Reliqua probatione
non egent. Minor subsumpta patet
per se ipsam, nisi quis terminos non
intelligat: nam principia omnia re-
flexa ex se, & ex mente Probabilista-
rum, ad id unicè tendunt, ut liceat
absolutè, & omnibus inspectis, actio-
nem illam ponere, nò obstante quod
innitatur opinioni directè minùs
probabili; nullam tamen eidem con-
formitatem tribuunt cum lege ante-
cedenti, seu directæ, quia quæstio-
nem directam ne attingunt quidem,
nec aliquid enūtriant de illa, id ipsam
præsupponunt examinatam, & mi-
nùs probabiliter decisam pro parte
libertati favente; & omnia ex hac
suppositione procedunt.

28. Alioqui dicat quis, ex prin-
cipiis reflexis suaderi, vel concludi,
exercitium pingendi, (quod, exem-
pli gratia, posuimus) non esse servile
re ipsa, adeoque nec prohibitum le-
ge illa directæ, quæ prohibet in fe-
stis exercitia servilia. Nemo certè id
somniavit: nec de doctrinæ hujus ve-
ritate, vel leviter ambigere poterit,
qui mediocriter penetret principia
Probabilistarum, qui propterea non
di-

dicunt (ut supra vidimus) opinionem directè minùs probabilem, aut actionem ex illa procedentem, conformari, aut re ipsa, aut in mente operantis, cum lege antecedenti, atque directà, sed unicè cum lege reflexa, ad quam idèò recurrunt, ut ultimum conscientia dictamen, & operatio ex illo procedens, cõformentur cum aliqua voluntate divina, atque adeò cum prima rectitudinis regula.

29. Ex his patet ad oculum, ut ajunt, cum, qui tali opinioni innixus voluerit pingere in die festo, si rogetur, an actio, quam exercere intendit, conformetur revera cum lege Dei directà, ac primaria? etiam si mille fecerit reflexiones, & infinitas reflexionum myriades, post omnes, velit, nolit, fateri tandem palàm debere se penitus nescire, immò esse sibi verosimilius, actionem suam verè, illi legi non conformari, sed eidem potiùs opponi; aut contingens omninò esse, & aequè verosimile, quod opponatur, si nempe opinio fuerit aequè probabilis. At, qui sic operatur, non quærit diligenter legem Dei, neque seriò desiderat actionem suam illi conformare, sed legem potiùs voluntariè contemnit, ut fatetur Terillus, & nemo sanæ mentis potest negare. Ergo quicumque sequitur opinionem directè minùs, aut aequè tantùm sibi probabilem, per nulla reflexa principia formare potest conscientiam rectam, adeoque nec honestè operari.

30. En ergo deceptionem nimis conspicuam Recentium Probabilistarum: en circulum vitiosum adeò per se patentem, ut sit admiratione, & stupore dignum, quod ab ipsis non deprehendatur. Nimirum volunt ultimum conscientia dictamen, adeoque proximam conscientia regulam, rectam demum producere, & conformem regulæ primæ, per conformitatem ad regulam objectivam, atque remotam (nempe opinionem minùs probabilem) non concordatam cum prima regula, sed

eidem potiùs oppositam: & hanc rursus conformem, & rectam demum reddere volunt per principia reflexa, quæ, utpote eidem regulæ objectivæ conformia, nequeunt non discordare ab ipsa prima regula. Perinde ac si contendas, ultimum complementum, supremumque ædificii fastigium, rectum esse, ac conforme regulis artis, cum tamen fatearis esse prorsus conforme, & exactum ad basim, seu primum fundamentum non rectum, sed vitiosum, & contrarium eisdem regulis: & rursus de hoc ipso fundamento affirmes esse rectum, & secundum regulas artis, quia exactè correspondet fastigio, quod supponitur non esse rectum, quippe quod fatearis esse omninò conforme fundamento non recto.

31. Mirareris tu magnus Reflexista, si quempiam sic ratiocinantem audires, ipsumque, vel jocari, vel delirare diceres. Sed vide quæso ratiocinium tuum, & ostende, si potes, aliquod, vel levissimum discrimen. An non palàm fateris, opinionem directè minùs probabilem, secundum se, ac seorsim à principis reflexis, non conformari cum regula prima, idest, cum voluntate, seu lege Dei directà? Fateris utique, neque negari potest ex ipsa terminorum acceptione. An non principia tua reflexa, & ultimum conscientia dictamen, nihil aliud affirmant, aut intendunt, quàm opinionem illam licitè posse ad praxim deduci? Nihil aliud affirmant, aut intendunt. Quid verò est affirmare, opinionem directam licitè posse ad praxim deduci? Profectò nihil aliud (si non tantùm sonitum vocum, sed rem significatam attendas), quàm affirmare, opinionem illam esse regulam rectam objectivam, proindeque conformem cum prima regula. Utrique, si reflexa principia tua affirmarent, licitum esse operari ex illa opinione, licet contraria sit legi Dei, vel præscindendo ab eo, quod sit jux-

juxta, vel contra legem, aut nihil id omninò curando, non modò falsa essent, sed etiam prava, & impia; hoc enim foret palàm affirmare nihil esse attendendam legem divinam, sed potiùs licitè contemni posse; quæ nulla execrabilior blasphemia.

32. Tum sic: reflexa tua principia nihil aliud affirmant, aut intendunt, quàm opinionem illam directam esse regulam (utique remotam, non formalem, sed objectivam) rectam, atque conformem regulæ primæ, idest, legi divinæ antecedenti. At hoc est evidenter falsum, ut tu ipse fateris, & supponis, qui propterea recurris ad legem consequentem, ac reflexam: ergo reflexa principia tua sunt evidenter falsa, atque adeò non recta, utpote rectitudinem affirmantia de regula objectiva, quam supponis non esse rectam. Aliunde verò intendis eandem illam regulam objectivam reddere tandem rectam, & conformem regulæ primæ per illam eandem principia reflexa. Igitur principia reflexa, & ultimum conscientie dictamen vis conformare cum prima regula, per regulam remotam, & objectivam, non rectam, sed contrariam eidem primæ regulæ: & rursus hanc eandem regulam objectivam contendis esse rectam, & conformem regulæ primæ, propter conformitatem cum eisdem principis, quæ nullatenus recta sunt, utpote quæ dependent omninò à regula objectiva non recta. Hoc verò quid est aliud, quàm supremum fastigium ædificii velle reddere rectum, & conforme regulis artis per exactam conformitatem cum primo fundamento ejusdem ædificii, quod fateris non esse rectum: & rursus de hoc ipso fundamento contendere, quod rectum sit, quia omninò conformatur cum illo fastigio non recto? Sanè ex parte materiæ longa distantia est: de cætero disparitas nulla.

§. VI.

Dilucida dictorum complexio, qua Recentiorum omnis præcluditur evasio.

33. **D**Enique in re clarissima ne te diutius moremur, sed ut dicta paucis accipias, inquiramus à Reflexistis, utrum dictamen ultimum universale, quod post considerata omnia principia sua reflexa eliciunt tandem certum, & evidens de actionis eliciendæ honestate, nimirum, *licet agere secundum opinionem minus tutam, & directè minus probabilem*, utrum, inquam, dictamen hoc affirmet honestatem operationis sine respectu ullo, aut attentione ad legem Dei primariam, ac directam; an cum respectu debito potiùs, & quærendo sincerè dictam divinam legem, ita ut ejus dictaminis sensus sit, *operationem illam esse honestam, idest, conformem legi divinæ antecedenti, atque directæ*? Primum sanè non dicent Recentiores, neque potest Catholicè affirmari, si nemo potest legem divinam honestè, & laudabiliter contemnere.

34. Secundum patet esse evidenter falsum; quia nemo eliciens operationem, de qua agnoscit, inspectis omnibus, verosimilius esse, quod sit re ipsa contra legem Dei antecedentem, atque directam, quærît seriò, & ex animo legem illam, nec judicare potest prudenter (quin neque ullo modo), operationem suam conformari re ipsa cum tali lege, ut demonstratum manet, & patet, vel ex terminis ipsis. Immo patet ad homines ex ipsa confessione Recentiorum; ideò nanque confugiunt ad reflexa principia, quia, si opinio directè minus probabilis secundum se inspiciatur, & seorsim ab illis, nec conformatur cum lege Dei, neque potest inferre operationem rectam, & conformem eidem legi: unde, si aliquis uteretur opinione prædicta nudè ac-

ceptâ, & non firmatâ per reflexa principia, palàm convinceretur, & evidenter, non querere sincerè legem Dei, sed illam potiùs voluntariè contemnere. Quare? Nempè, quia videt, verosimilius esse, præfatam opinionem esse falsam, adeoque operationem juxta eam elicitam, fore reipsa contra legem Dei. Nonne hæc est ipsa Recentiorum doctrina? Nonne de nostræ sententiæ Auctoribus propterea sine termino conqueruntur, quod sinistrè intellexerint sententiam suam, quasi videlicet ipsi vellent, ut honestè quis operetur agendo juxta illam opinionem directam nudè sumptam, & non firmatam per principia sua reflexa? Lege, si vis, Terilli, vel duas saltem paginas, & mirum, si non decies querelam istam repetitam invenias.

35. At, quidquid sit pro nunc, an principia reflexa operationem illam reddant tandem conformem alicui voluntati, seu legi Dei reflexæ, ac consequenti, evidens saltem est, quod illam nullo modo reddere possint conformem voluntati, seu legi antecedenti, quia reflexa principia (de quibus modò est sermo) opinionem directè minùs probabilem non possunt facere reipsa veram, aut conformem suo objecto directo: quin immò (vide, quàm longè absint) supponunt, ipsam aut esse falsam, aut saltem esse verosimilius, quod sit falsa reipsa, & hac facta suppositione, affirmant, adhuc licitum esse uti opinione illa minùs probabili, ut substat principiis reflexis: ergo post omnia reflexa principia non potest operans non videre, verosimilius esse absolute, & simpliciter, opinionem directam, quam amplectitur, esse reipsa falsam, & consequenter operationem suam reipsa contra legem Dei antecedentem, atque directam. Atqui sic operari est violare formaliter legem directam Dei, illamque voluntariè contemnere, ut ex se evidens est, & Probabilistæ non negant, cum totus eorum conatus sit hoc inconveniens

vitare: ergo per nulla reflexa principia fit, aut fieri potest, ut rectam quis conscientiam efformet secundùm illam opinionem directam.

36. Est ergo apertè vanus, & irritus totus Recentiorum conatus, si ædificium Probabilismi, quod tanto molimine adstruunt, fundari debeat per respectum, & ordinem ad legem Dei primariam, ac directam, tanquàm ad primam regulam rectitudinis ejus. Quomodo nanque poterit ædificium constare, si primus ipse lapis, quem ponunt, nempè opinio directè minùs probabilis, cui cætera omnia adstruuntur, jam discrepat ab ipsa rectitudinis regula? Perinde sanè est, ac si contendas, aliquod materiale ædificium rectum demum confurgere, & regulis artis conforme, cum primus lapis, cui totum est innixum, & exactè commensuratum, rectus non sit, sed porius obliquus, & contra ipsas regulas artis.

37. Una est igitur via (certè non duæ) construendi ædificium rectum, aut saltem non obliquum formaliter, nimirum si absolvatur ab attentione omni, ac respectu ad prædictam legem primariam. Cumque hoc fieri nequeat, si lex illa reipsa maneat (alioqui liceret ipsam contemnere, quod nemo Catholicus dicat), reliquum tandem est, ut lex illa de medio tollatur, ita ut in se non sit, nec ullam ex se habeat vim obligandi, quoties datur opinio probabilis contra ipsam.

§. VII.

Concluditur necessitas recursus Probabilistarum ad principium Terilli de insufficienti legis promulgatione.

38. **V**idit hoc demum P. Terillus; & quia optimè novérat, vim intrinsecam legis, seu virtutem ipsius ad obligandum, constitui quoad substantiam per promulgationem legitimam, qua subditis in-

innotescere possit, ex hoc unice capite legem antecedentem, atque directam Dei extinguendam omnino, atque removendam putavit semper, ac datur opinio probabilis etiam falsa pugnans pro libertate contra legem, quod locus tandem expeditus maneret pro constructione novi aedificii ad novam quamdam regulam exigendi, ut Probabilissimus stabiliretur.

39. Docuit ergo primus, & sine Auctore (uno tantum excepto Caramele, qui jam prior id insinuaverat, ut propugnaret illud laxissimum suum dogma, jam à fortiori per Ecclesiam damnatum, de non certitudine legis): docuit, inquam, Terillus, & suadere pro viribus conatus est, legem in omni eventu, in quo existat opinio verè probabilis in sensu Probabilistarum, negans ejusdem legis obligationem, non esse sufficienter promulgatam, adeoque nec habere vim ullam obligandi, neque esse re ipsa legem, nisi purè Grammaticaliter, idest, quoad vocis sonitum tantum.

Hinc consequenter docet, ultimum conscientiae dictamen, seu, quod eodem redit, proximam, ac formalem agendi regulam, & actionem ex illa procedentem, nec conformandam esse, nec comparandam ad legem illam antecedentem (quippe quæ lex non sit, nisi nomine tenus), sed ad legem reflexam, consequentem, atque per accidens existentem in Deo, quam Terillus etiam invenit, & quam ex ipso expressimus ad hujus articuli initium.

40. En igitur arcanum, atque mirabile benignæ sententiæ mysterium palam, & citra ænigmata revelatum. En unicum principium, in quod cætera omnia resolvantur, tanquam in fundamentum primum, & ultimum, cui Recentiores Probabilistæ immensam non verentur adstruere totius Ethicæ Christianæ molem, & æternæ salutis pondus. Porro reliqua omnia principia, aut fun-

damenta, quibus innititur Probabilissimus, non solum in se ipsis nova etiam sunt, & impugnata facillima, ut suis locis monstrandum est; sed, quod ad præsens attinet, penitus inutilia, quippe quæ nullam possint efficaciam habere ad obrogandam, prorsus, & tollendam de medio re ipsa, & quoad substantiam, legem primariam, & antecedentem. Hac vero lege perseverante, nullam omnino superesse viam ad rectam conscientiam formandam supra opinionem aliquam minùs tutam, & simul æquè, aut minùs probabilem, abundè demonstratum, & satis clarè expositum à nobis est. O Deus meus, & Salvator meus! quantum miseri homines laboramus, ut fugere tuto possimus à te, vera nostrorum laborum requie! Sed quò ibimus à spiritu tuo, & quò à facie tua fugiemus.

Ex Psal.
138.

Videamus autem, quibus argumentis tantum istud principium, aut fundamentum ante Terillum in Theologia inauditum (ut statim palam faciemus) ab ipso Terillo statuatur.

ARTICULUS II.

Potissimum, aut unicum Probabilissimi fundamentum de insufficienti legis promulgatione, quibus rationibus Terillus statuat?

41. Validissimas illas, ac planè invictas esse oporteret, ut principium tanti momenti, adeò præterea novum, atque difficile, apud viros cordatos, ac sapientes, utcumque stabilire sufficerent. Id Terillus, ut erat ingeniosus, & sagax, optimè agnovisse videtur, & ideò hoc argumentum, neque semel, aut iterum, neque obiter, aut segnitè versat, sed in principium istud stabiliendum omnes simul doctrinæ, ac minimè vulgaris eruditionis conatus, totosque ingenii sui nervos intendit. At, ut ingenuè dicam, quod sentio, vix aliud quidquam in

roto suo gemino Opere inefficacius suadet, aut frigidius. Ea est argumenti difficultas. Tribus autem in locis de re ista disertè, & ex professo disputat, nempe q. 23. de conf. proba. à nu. 14.; 1. par. de Regu. mo. q. 2. nu. 45. & iterum par. 2. q. 43. ubi statuta primum sua sententia, argumenta Elizaldi, seu Celladei, adversus illam affert, & solvit.

42. Rationes verò, quas ubique producit, eadem ferè sunt. Pro quibus instituendis advertit primum, assertionem suam intelligendam esse universaliter de omni lege, divina, scilicet, vel humana, naturali, vel positiva; nam eadem est ratio de omnibus, quod ad promulgationis necessitatem spectat, licet modus ipsius promulgationis aliquatenus sit diversus pro ipsarum legum diversitate.

43. Advertit iterum, perinde omnino esse in ordine ad presentem difficultatem, siue opinio probabilis contra legem, neget ipsam legis substantiam, hoc est, legem existere, aut latam esse, siue neget modum ipsius, nimirum extensionem ad hunc, aut illum casum particularem; nam etiam modus iste necessario resolvitur in substantiam, hoc est, in voluntatem legislatoris volentis, aut nolentis casum illum comprehendere lege sua: voluntas autem legislatoris, quæ est tota vis, & anima legis, nullibi habere potest vim obligandi, nisi sit sufficienter promulgata.

44. His prenotatis, sic argumentatur. Quoties post omnia considerata, utrum lex aliqua lata fuerit, manet probabile apud omnes subditos, quod nunquam legislator talem legem condere intenderit, licet oppositum sit etiam probabile, lex non est sufficienter promulgata. Ratio est: quippe legis promulgatio debet esse ceremonia sensibilis, & usque adeò subditis manifesta, ut aliqui saltem eorum evidenter sciant, & legem latam, & tali ceremonia ma-

nifestatam fuisse. Immo esse debet adeò sollemnis, certa, liquidique ipsius notitia, ut magnam saltem subditorum partem latere nullo modo possit, nisi ad ea, quæ fiunt, culpabiliter ipsi nolint attendere. At in eventu nostræ quæstionis nullus subditus certò novit, quod detur talis lex, aut quod fuerit solemniter manifestata, quia doctissimi quique sciunt, probabile esse, quod legislator nunquam talem legem condiderit: igitur talis lex non est sufficienter promulgata. Hæc ratio ex æquo probat (inquit Terillus) de lege, tam humana, quam divina: apparet autem clarius ipsius efficacia in lege humana.

45. Unde confirmat argumentum, primo: quia sæpè ipse legislator humanus nescit, an lege sua voluerit comprehendere aliquem casum determinatum: verbi gratia, dum prohibet opera servilia, nescit, an prohibere reipsa intenderit exercitium pingendi: ergo non potest ea voluntas esse lex prohibens exercitium pingendi. Pater consequentia; nam lex est essentialiter regula directiva subditi: nequit verò dirigere, nisi ut cognita. At non est satis cognita subdito, cum neque ipsi legislatori ita cognita sit, ut affirmare possit, se voluisse prædictum exercitium prohibere. Ergo nequit lex illa subditos regulare, aut dirigere, atque adeò nec obligare, ut abstineant ab aliis exercitiis, quàm ab eis, quæ certò servilia sunt, vel ad summum ab eis, quæ non nisi imprudenter existimari possunt non servilia.

46. Confirmat secundò: prudens legislator humanus minimè ignorat, sensum legum suarum esse in multis casibus dubium, multosque se doctiores existimare, legem ad ea objecta non extendi. Igitur manifesta præsumptio est, ipsum objecta illa noluisse lege sua comprehendere; nam si voluisset, id expressisset: ergo dum non expressit sciens, & volens, censendus est noluisse. Ma-

ximè verò id valet, quia *favores sunt ampliandi, & odiosa restringenda.*

Quæ ratio eodem modo, immò à fortiori valet in legibus divinis; nam Deus, qui nihil ignorat, eò ipso quòd noluerit exprimere, evidenter præsumitur noluisse suis legibus comprehendere objecta omnia, de quibus sunt motiva probabilia ad affirmandum lege non comprehendi. Hoc autem (ait Terillus) est totum, quod intendimus, illudque manifestissimè sequitur ex defectu promulgationis sufficientis, in quo fundatur dicta præsumptio. Sed nota hic obviter circulum Terilli, probantis præsumptionem manifestissimam ex defectu promulgationis; & rursus ex eadem presumptione, ipsum, quem hic intendit, promulgationis defectum.

47. Præterea arguit pro eadem sententia à priori, ut ait ipse. Quoties certò est probabile, non dari legem prohibentem rem aliquam, toties datur certa probabilitas, quòd Deus habeat voluntatem, seu legem æternam, qua permittit, & approbat liberum usum talis rei. Ponamus ex. g. utranque partem contradictionis esse æquè probabilem: in hoc casu si loquamur respectu communitatis, certum videtur, legem prohibentem talem rem, aut non existere, aut sufficienter non esse promulgatam. Ratio est; quia tantum affertur pro lege æterna permittente, quantum pro lege æterna obligante: ergo, vel neutra, vel utraque est sufficienter promulgata huic communitati. At utraque non potest esse: ergo neutra: ergo rectissimè dici potest, legem Dei prohibentem in hoc eventu non esse sufficienter promulgatam, nec aliam tunc existere re ipsa in Deo, quam legem consequentem, & reflexam, qua permittit objectum illud ex prædicta suppositione, opinionis videlicet affirmantis, legem antecedentem non existere.

48. Huic argumento præmiserat

Terillus illud, quo noster Cardinalis Sphortia aliquando convictus est, & quod deinde retractavisse P. Elizalde testatur, de quo nos alibi. Sed argumentum illud in primis non ducitur ex capite insufficientis promulgationis, atque adeò importunum est? Deinde est adeò fallax, ut vel Auctori suo non immeritò displicuerit. Videri potest Esparza in Append. par. 2. art. 147. ubi solidè, ac fortiter illud impugnans meritò affirmat, neminem illi fideri posse, quippè quod ducat in præcipitium, & innumera absurda prober.

Hoc est in summa totum pondus rationum, quibus sententiam suam Terillus totidem panè verbis suadet. Sed quia, licet invitus, non potuit non videre, impares illas esse ad probandam doctrinam tanti momenti, adeò novam, ac destitutam graviorum Doctòrum suffragio, quæ proinde, vel ex hoc capite, jure meritò despicienda foret, necessarium omninò duxit, ne videretur solus incedere, aliquod patrocinium ipsi conquirere, qualicumque colore, & undecumque posset haberi.

49. Sed quid invenit? Primum D. Thomæ suffragium, cui hæc doctrina (inquit) prorsus conformis est. Itane, D. Thomæ? Omninò, inquit Terillus, quia M. Angelicus q. 17. de verit. a. 3. corp. expressè docet, præceptum Superioris non obligare subditum, nisi sciatur. Validum patrocinium! Affert deinde verba S. Doctòris. Sed nihil aliud continent, quàm, ut præceptum obliget, requiri notitiam ipsius, nisi quis culpà suà tali notitia careat. Ecce suffragium D. Angelici.

50. Vocat præterea in sui patrocinium Doctores omnes eos, qui docent, Episcopos, seu legis interpretationem, toties habere locum, quoties prudenter præsumi potest, quod legislator noluerit aliquid sub præcepto exigere. Atqui præsumptio ista semper datur, quoties pars minùs tuta est certò probabilis practicè. Igitur

Elizalde. 1. p. de Recta doct. mo. li. 3. q. 8. §. 1.

Terill. dict. q. 43. m. 6.

Terill. illa q. 23. n. 19.

tur omnes isti, inquit Terillus, nobiscum sunt: idest, omnes omnino, tam antiqui, quam Recentiores. Bellè!

51. Addo ego specialiter D. Eximium multò apparentius Terillo suffragantem; nam in 1.2. tr. 3. d. 12. sect. 5. n. 7. sic pronuntiat, *Quandiu rationaliter dubitatur, an lata sit (lex), non est sufficienter promulgata.* Et iterum sect. 6. n. 8. *Quandiu est iudicium probabile, quòd nulla sit lex prohibens, vel precipiens actionem, talis lex non est sufficienter proposita, vel promulgata homini.* En totum conquisitum auctoritatis robur.

ARTICULUS III.

Quibusdam prænatis, & statutis circa legis promulgationem ex receptis apud omnes principes, exponitur sensus questionis à Recentioribus necessario vel intentus, vel intendendus.

52. **A**D impugnandum, & expugnandum prædictum Terilli principium, tot, & tam clara suppetunt argumenta, ut ejus falsitatem non solum evidenter demonstrent, sed magnam insuper admirationem ingenerent, quòd opposita veritas potuerit aliquando in questionem adduci. Interim tamen Terilli principium tanquam moraliter certum, & evidens à Recentioribus circumfertur. Certè Terillus ipse sic de illo pronuntiat, *ratio est adeo patens, & efficax, ut veritatem prorsus evincat.* Sed quia nostrorum argumentorum nihilominus vim præficientes, promulgationis terminos passim confundunt, ut si aliud non possint, tenebras saltem vocum offundant, pauca circa rem istam apud Doctores omnes explorata, & extra omnem controversiam posita, stabilire prius oportet, quibus proprius, ac liquidus promulgationis conceptus pateat, indeque proprius etiam, legitimusque sensus Recentiorum,

quantumvis velint, latere non possit.

Conceptus proprius promulgationis legis, & duplex ipsius acceptio.

53. **L**Ex, ut jam diximus, ex conceptu suo est regula humanarum actionum objectiva, & extrinseca, quæ proinde, ut dirigere, ac regulare subditos possit, proponi ipsis, & applicari debet per sui notitiam, & cognitionem. Potest verò considerari in ordine ad hunc finem, & effectum suum proprium, in actu primo proximo, vel remoto, seu, quod in idem redit, ut incompletè tantum, inchoativè, imperfectè, ac vialiter se habens; vel porius, ut jam ultimò constituta, consummata, & perfecta in ratione legis actualis.

54. Lex in actu remoto ad regulandum, sive incompletè sumpta (quæ simpliciter dicitur lex in potentia, & in actu primo) est imperium, intentio, seu voluntas legislatoris, apud ipsū adhuc existens, & necdum subditis manifestata. At verò lex in actu primo proximo ad prædictū effectum (quæ absolute vocatur, & est revera lex in actu secundo, idest, completa in ratione legis) importat insuper intimationem, seu manifestationem subditis factam, quæ dicitur promulgatio legis, & juxta communissimam omnium sententiam, complet, & constituit partialiter, essentialē legis conceptum, ideòque à D. Thoma communiter repro expimitur in ipsa quidditativa definitione legis; sic enim S. Doctor legem definit, *Ordinatio rationis in bonum commune ab eo, qui curam communis habet, promulgata.*

55. Est autem promulgatio strictè sumpta publica quædam manifestatio, & intimatio legis in actu primo acceptæ, seu voluntatis legislatoris, facta ad communitatem, vel rem publicam subditorum, ea intentione, & fi-

Terill. 2. p.
de Regu.
mo. q. 53. n.
12.

D. Tho. 1.
2. q. 90. a. 4.
ad 1.

& sine, ut firma, ac stabili manens, ad singulorum notitiam veniat, cunctosque dirigat, & obstringat ad faciendum, vel non faciendum id, quod per legem ipsam præcipitur, aut prohibetur. Quare non tantum ex consuetudine apud omnes gentes recepta, aut ex communi Juris præscripto, sed ex ipsa natura rei, prædicta promulgatio requiritur in omni lege, saltem positiva. Nam de lege naturæ in ipsis cordis tabulis scripta, alia est ratio promulgationis, ut ex se satis constet, & ex dicendis etiam constabit.

56. Ratio autem est manifesta: quia voluntas legislatoris, cum sit absolute contingens, & liberè ab ipso concepta, atque adeo non possit in se ipsa cognosci, nequit habere vim, aut efficaciam ullam ad dirigendum, & obligandum subditos, proindeque nec legis rationem, quoad usque sufficienter communitati manifestetur per aliquam solemnem ceremoniam (juxta formam, ac ritum cujusvis gentis, aut reipublicæ proprium, qui multiplex, ac varius solet esse), ratione cujus perpetuitatem quamdam, & stabilitatem acquirat, ut moraliter possit tempore competenti devenire in singulorum subditorum notitiam. Utrique lex humana est regula communis, & publica, ad quam sensibilis, & humana communitas debet se in operando conformare: ergo proponi debet ipsi communitati publico quodam, ac sensibili signo; neque enim potest per particularem, atque privatam propositionem causare effectum universalem à conditore legis intentum, qualis est obligare, & dirigere communitatem ad operandum.

57. Audiatur in id ipsū D. Thomas, ex propria ipsius legis ratione promulgationis necessitatem deducens: *Lex (inquit) imponitur aliis per modum regule, & mensuræ. Regula autem, & mensura imponitur per hoc quod applicatur his, quæ regulantur, & mensurantur. Unde ad hoc quod lex*

virtutem obligandi obtineat, quod est proprium legis, oportet quod ipsa applicetur hominibus, qui secundum eam regulari debent: talis autem applicatio fit per hoc quod in notitiam eorum deducitur ex ipsa promulgatione. Unde promulgatio ipsa necessaria est ad hoc quod lex habeat suam virtutem. Hæc Angelicus Doctor.

58. Sed enim, sicut lex publico aliquo signo manifestari debet communitati, quam respicit immediate, ac directe, sic minime requiritur ad sufficientem legis promulgationem, ut singulis personis sigillatim manifestetur, aut in earum notitiam veniat, ut expressè deceditur cap. 1. de Postulat. Prælato. Ubi omnes id notant, non tanquam jure tantum positivo præscriptum, sed ut ex jure ipso naturæ, & proprio legis conceptu, consequens. Porro lex, prout distinguitur à particulari præcepto, per se immediate respicit communitatem, ad quam proinde fieri debet manifestatio, & promulgatio ipsius, non autem ad personas singulas. Præterea hoc sufficit ad firmandam legem, ipsamque sufficienter stabiliendam, ut à singulis subditis sciri possit, propriusque ipsius sensus investigari. Tandem particularis intimatio legis ad singulas personas communitatis, non solum est difficilis, sed etiam regulariter, & humano modo impossibilis, unde etiam lex ipsa impossibilis fieret in magnum reipublicæ damnum.

59. Itaque definita legislatoris voluntas, quemadmodum, si necdum manifestata est, & promulgata communitati, minime habet rationem legis, neque vim ullam ab obligandum, sed potest licite non attendi, & impunè violari citra culpam, etiam ab eo, qui evidentem notitiam talis voluntatis haberet; sic etiam semel posita publica illa promulgatione, statim intelligitur ultimò consummata, ac perfecta in ratione legis actualis, adeoque cum plena virtute, & efficacia omnimoda ad obligandum

P

D. Tho.
ibidem ad
2.

dum subditos omnes, etiam eos, ad quos notitia ipsius inculpabiliter nondum pervenit, uti re ipsa de facto obligat in actu primo, & quantum est ex se, reddens cunctis objectum legi contrarium illicitum, & malum absolute, & per se loquendo, quamvis legis transgressio non imputetur ipsis ad culpam ob ignorantiam ejus involuntariam. Illi (inquit D. Thomas), coram quibus lex non promulgatur, obligantur ad legem observandam in quantum in eorum notitiam devenit per alios, vel devenire potest promulgatione facta.

60. Id ipsum clarè constat ex Pontificiis Constitutionibus, in quibus ordinaria, & consueta clausula est, *Volumus quòd presentes littere ad valvas Basilicarum, &c. affixæ, omnes ita arceant, & afficiant, ac si unicuique personaliter intimatæ fuissent*. Patet igitur, legem per solemnem, ac publicam sui promulgationem plenè constitui in ratione legis habentis consummatam, perfectamque virtutem ad obligandum subditos omnes, etiam eos, ad quos notitia ipsius necdum pervenit.

61. Enim verò notitia particularis, quam subditus acquirit de lege promulgata communitati, nullo modo constituit, neque complet legis virtutem, sed eam præsupponit adæquatè, & perfectè constitutam. Solum ergo requiritur ut applicatio quædam, approximat, seu propositio actualis ipsius legis, ut possit ejus virtus actu influere intentionaliter, & moraliter, hoc est, cognoscentem dirigere, & obligare in actu secundo: quemadmodum in physicis virtus agentis adæquata, & completa in ratione virtutis, exigit nihilominus applicationem, & approximationem ad passum, ut agat in actu secundo. Solet quidem nonnunquam notitia ista vocari etiam legis promulgatio, latè, & improprie accepta promulgationis voce. Sed, quidquid de hoc sit, certum est apud omnes, ipsam non con-

stituere, adhuc inadæquatè, sed solum applicare, & expedire actu, legis virtutem.

Hæc certa omninò sunt, & extra dubium omne constituta apud omnes Doctores, seu Theologos, seu Jurisconsultos.

§. II.

De qua igitur legis promulgatione vel loquantur Probabilistæ, vel loqui debeant, si opportune loquantur

62. **J**am ergo Recentiorum assertio non procedit de posteriori, nempe lata, & impropria promulgatione legis, sed de priori illa publica, atque communi, quæ stricta, ac propria promulgatio est; id, quod Terillus sæpè palàm fatetur, sæpè etià videtur meticolosè subterfugere, ut constat, vel ex ejus argumentis art. 2. productis. Cæterum frustra tergiversatur, & veritatis ictum declinare contendit; nam recursus ipsius ad legis nō promulgationem, nisi in hoc sensu stricto procederet, inutilis evaderet ad ipsius intentum: immò non aliud foret, quàm circulus quidam vitiosus, & futilis petitio principii.

63. Sanè promulgatio non pressè, sed latè, ac improprie usurpata pro notitia particulari, qua subditis lex innotescit, non constituit, ut vidimus, adhuc partialiter, legis essentiam, sed ipsam præsupponit adæquatè jam constitutam: ergo non potest lex deficere re ipsa, & quoad substantiam suam, ex defectu promulgationis in sensu improprio, ac lato usurpatæ. At, nisi lex re ipsa, & quoad substantiam suam deficiat, Probabilissimi moderni fabrica nullaratione potest subsistere, ut demonstravimus art. 1. Igitur Recentiorum recursus ad legis non promulgationem, nisi hæc strictè accipiatur, inutilis omninò foret ad propugnandum Probabilissimum.

64. Præterea totum dissidium no-

ARTICULUS IV.

Præsumptum Terilli principium de insufficienti legis promulgatione in primis est aperte contra Theologos omnes, etiam contra ipsum Terillium: immò videtur esse manifestè contra Scripturam.

nostrum cum Recentioribus Probabilistis circa controversiam potissimam, in eounicè vertitur; utrum quando lex nobis actu proponitur, aut intimatur, per opinionem æquæ, vel magis verosimilem, quàm sit opposita; quæ favet libertati; & negat legis obligationem, sit nobis satis cognita, & intimata, ita ut nos obliget in actu secundo? Ergo si Recentiores, dum id negant, quia lex in hac hypothese satis promulgata non est, promulgationem non propriam, ac strictam, sed latam, & impropriam loquantur, hoc est particularem legis notitiam, & propositionem actualem, circulum facient planè ridiculum, & aperte principium petent. Certè eorum discursus, terminis explicatis, hunc faciet sensum: *lex in præfata hypothese non obligat ad sui observationem, quia satis nobis non est proposita: ideo verò proposita satis non est, quia satis nobis non est proposita.* Hic autem planè absurdus, ac ridiculus circulus est.

Patet igitur, sensum præsentis controversiæ, quem Terillus, & reliqui post ipsum Recentiores, vel intendunt, vel debent omnino intendere, nisi quæstionem sibi prorsus inutilem, immò verò ridiculam movere velint, procedere de promulgatione rigorosè, ac strictè accepta, quæ constituit partialiter essentiam legis, & ex cuius defectu lex deficit re ipsa, & nullam habet vim obligandi.

Quantum verò in hoc sensu assertio Recentiorum aliena sit ab omni veritatis specie, demonstrare jam aggrediamur, quandoquidem, & hoc demonstrandum à nobis sit; quod certè satis miserum est.

65. **S**ufficere profectò deberet, ut absque alio examine prorsus rejiceretur, quod omni Doctorum suffragio destitutum penitus esset. Quale nanque esse potest in re tanta principium illud adeò in Theologia novum, & inauditum, ut à Terillo primitus adinventum, neminem ante ipsum habeat Auctorem? Verùm non modò nullos, vel occultos, habet patronos, sed etiam omnes, nemine dempto, adversarios apertos sustinet, etiam primum ipsius inventorem, ut sit (quod dictu mirabile est) ingratus ab origine sua, vel propriis parentibus error.

Et in primis Doctores omnes, qui benignam sententiam respuunt, idest antiquos omnes ante Bartolomæum à Medina, & plurimos etiam post ipsum, non est opus commemorare. Quot verò sint, & quanti: scilicet non meri Summistæ, sive conscientiæ casuum Compilatores, aut Collectores, qui gregatim, ut ajunt, instar avium, & ovium alios sequentes, communem opinionem sua subscriptione confirmant, sed Theologi Scholastici, & Doctores graves, ac docti, qui rem plerumque ex professo tractaverint; quidquid in imperitum vulgus spargant vulgares quorundam fabellæ, supra summatim diximus, & suo loco fusè monstrabimus. De horum ergo mente cum in presenti dubium esse non possit, ad ipsos nostros adversarios veniamus.

Supra controvers. 4. a. 5. n. 51.

§. I.

Omnes etiam Probabilistae memoratum principium improbant.

66. **I**gitur omnes, nemine dempto, Probabilistas Recētiore prae-
fatum Terilli principium falsum
supponere, & existimare, evidenter
patet ex eo, quod omnes passim do-
ceant, ac supponant, eum, qui bo-
na fide sequitur opinionem beni-
gnam, sive libertati faventem, si
contingat esse in re falsam, peccare
materialiter, & violare re ipsa legem
Dei, quamvis violatio ista ipsi non
imputetur ad culpam, vel ad penam,
propter defectum voluntarietatis. Id
in omnium scriptis adeo est fre-
quens, & obvium, ut ulteriori pro-
batione non egeat. Immo, quod ma-
gis mirandum est, passim à Terillo
docetur, ac velut exploratum sup-
ponitur extra cōtroversiam prae-
sentem; quin etiam intra, ut statim vi-
debimus.

Atqui, si lex, quae prohibet ob-
jectum illud, non esset sufficienter
promulgata, illud opus non foret
materialiter malum, neque violatio
alicujus legis; nam lex non sufficien-
ter promulgata re vera non est lex,
nec ullam ex se habet vim obligandi,
aut reddendi objectum illicitum, ut
constans est ex his, quae prae-notavi-
mus de communi omnium sentētia,
quae non alterius magis, quam ipsius
Terilli, & Recentiorum interest,
ut falsa non sit. Opus verò nullo mo-
do prohibitum, nec impingens in
legem aliquam, non est materialiter
malum, neque imputari posset ad
culpam, quamvis fieret cum plena
cognitione, & advertentia ad omnes
circumstantias, ut est evidens apud
omnes. Igitur omnes etiam Probabi-
listae, saltem extra praesentem con-
troversiam, existimant, atque sup-
ponunt, tanquam rem prorsus cer-
tam, & nulli obnoxiam dubitationi,

falsum omnino esse legem, contra
quam datur opinio quantumcumque
probabilis, hoc ipso satis promul-
gatam non esse.

67. Rursum: omnes Doctores,
nullo dempto, tanquam indubitabile
supponunt, opinionem quamcum-
que, non solum aequè, aut minus,
verum etiam magis probabilem (in
sensu scilicet Probabilistarum), quae
negat, aliquid esse illicitum, con-
tingere absolute posse, ut sit falsa re
ipsa. Quis hoc neget? At opinio,
quae negat aliquid esse illicitum, ne-
quit esse falsa re ipsa, nisi quia existit
lex verè talis, & veram habens obli-
gandi virtutem, quae objectum talis
opinionis prohibeat, ut vel ex ipsis
terminis patet. Igitur nemo est, qui
non censeat, & ut indubitabile sup-
ponat, opinionem probabilem con-
tra legem minimè obviare promul-
gationi ipsius, neque tollere ab ipsa
veram rationem legis, adeoque ne-
que veram vim obligandi.

68. Præterea omnes similiter,
etiam Terillus ipse, passim docent,
supponuntque, ut notorium, opi-
nionem faventem libertati, si sit
aequè, aut minus probabilis (immo,
licet sit probabilior), non aequè tu-
tam esse, materialiter saltem, ac op-
positam libertati contrariam, quam
proinde semper amplecti consilium
est, & laudabilius, moraliter, ac per
se loquendo. Hæc verò forent evi-
denter falsa, si verum esset Terilli
principium, ut statim apparet con-
sideranti, immo simpliciter con-
cipienti.

69. Ulterius hæc assertio, opi-
nio affirmans, hoc licitum esse, sive
nulla lege prohibitum, probabilis, &
tuta est, sed probabilis quoque, aut
etiam probabilior, opinio negans, non
modò vera est apud modernos Pro-
babilistas, sed etiam frequentissima
locutio, & à Terillo ipso ex profes-
so universaliter propugnata, passim-
que velut certa supposita. At si prin-
cipium hoc de insufficienti legis pro-
mulgatione, quod Terillus intrudit,

ve-

Verum esset, prædicta assertio foret evidenter falsa, & omni destituta fundamento. Est igitur manifestè falsum ex mente omnium Probabilistarum, & in primis Terilli ipsius.

Minor, quæ sola negari posset, innegabilis prorsus est; nam opinio, quæ negat, aliquid esse licitum ex vi alicujus legis sufficienter non promulgatæ, est evidenter falsa juxta omnes, adeoque nullo modo probabilis in sensu, quo loquuntur Auctores. Audi Terillum ipsum: *Ridiculum (inquit) esset, si supposita negatione sufficientis promulgationis de lege, adhuc ipsius obligatio quæreretur.* Ecce non solum opinari absolutè, aut affirmare obligationem legis, cujus defectus promulgationis supponitur; sed, vel de illa quærere, aut dubitare, ridiculum censet Terillus. Atqui, si verum est ejusdem Terilli principium, quoties supponitur opinio probabilis negans legis obligationem, supponitur defectus promulgationis ejusdem legis, nam ex illa suppositione nulla est lex sufficienter promulgata, quæ objectum illud reddat illicitum, nec alia tunc existit in Deo, quam lex consequens, & reflexa, quæ Deus illud opus approbat, aut permittit, ut Terillus affirmat, & nititur probare, præsertim illa q. 43. 2. p. de Regu. mo. ergo opinio, quæ negat esse licitum, seu (quod in idem recidit) opinio affirmans legis obligationem, est evidenter falsa, immò verò ridicula, si verum est Terilli principium.

At assertio, quæ ponit opinionem ridiculam, aut evidenter falsam vel ut probabilem, aut probabiliorem opinione contraria verè probabili, est evidenter falsa, ut Terillus non inficiabitur: talis igitur esset assertio illa, si Terilli principium verum esset. Sed assertionem illam Probabilistæ omnes cum eodem Terillo mordicè tenent, atque tuentur, ut evidenter veram, quippè quæ, vel involvit benignam ipsam Recentiorum sententiam, vel cum ea omninò

connectitur. Patet igitur, omnes extra controversiam præsentem censere, atque supponere (& ante omnes Terillum ipsum) tanquam omninò certum, ac exploratum, falsum esse principium de insufficiēti legis promulgatione, quod Terillus sibi non constans, dura tamen coactus necessitate, intrudere modò conatur.

§. II:

Refelluntur Terilli solutiones.

70. **I**D, ut clariùs appareat, quàm sit novum istud principium suum ad benignam sententiam propugnandam, quantique illud sustinere constiterit, videamus, quid respondeat ad alia quædam argumenta similia, petita ex his communibus Theologorum assertis, quæ ipse sibi objicit ex P. Michaeli de Elizalde.

Respondet ergo in primis, quòd si ex assertionem sua legitimè inferatur, nullam dari re ipsa in eo eventu violationem divinæ legis, ne materiale quidem, neque esse laudabilius, aut de consilio saltem, sequi partem tutiorem; nihil propterea inferri contra sententiæ suæ veritatem, neque est, cur ipse de ejusmodi sequelis sit sollicitus, aut illis immoretur repellendis.

71. En igitur Terillus, ut suam assertionem illibatam sustineat, nihili planè ducit ab omnibus Doctoribus, etiam Probabilistis, immò, & à se ipso deficere, admittendo, aut nihil curando, quod ex illa sequatur infallibiliter doctrina, cujus falsitatem, ut compertam, & evidentem passim Doctores omnes, etiam moderni ipsi Probabilistæ, & docent, & supponunt, & sæpè sæpiùs Terillus ipse. Quid plura? Non hic diutiùs cum Terillo contendam. Habeat sibi profectò principium suum, tanti comparatum, dummodo contra ipsum ultrò nobis relinquat certam, & inconcussam Doctorum

om-

Terill. 1. p.
de Regu.
mo. q. 35. n.
38.

Terill. 2. p.
de Regu.
mo. q. 43. a
nu 38.

omnium auctoritatem, qua pro nunc satis contenti sumus.

72. Neque nos mover instantia, quam producit, in eventu, quo aliquis ageret contra legem invincibiliter ignoratam; procedit enim ex confusione, & æquivocatione terminorum. Porro invincibilis ignorantia legis non tollit ejus promulgationem strictè talem, de qua nunc loquimur: quapropter in eventu illo re ipsa, & materialiter lex violaretur, ut omnes supponunt, & docent (quin, & Terillus ipse sibi repugnans, cujus verba mox afferemus): unde argumentum potius contra ipsum Terillum efficaciter retorquetur.

73. Verùm ecce Terillus melius secum recogitans, poenitentiam agit statim, & repetit pretium solum. Respondet ergo iterum negando prædictas sequelas: quia toties, inquit, datur materialis legis transgressio, quoties re ipsa ponitur objectum veritum à legislatore per legem sufficienter promulgatam determinatæ parti communitatis, quamvis illa, nec mihi, nec parti longè maximæ sit promulgata, seu legitimè notificata. Inutilem profectò poenitentiam, quæ plura peccata multiplicat! Sanè responsio ista multipliciter sibi non constat, sed plurima involvit absurda.

74. In primis jam supponit absolute in hypothese assumpta legem, quæ sufficienter sit promulgata, & quæ ex se habeat vim obligandi, etiam eos, quibus contendit, satis promulgatam non esse. Id verò aperte implicatorium esse, manifestè constat ex dictis: & ut nò esset, prorsus Terillinum principium destruit, totumque à fundamentis Probabilismi mirabile ædificium labefactat.

75. Deinde supponit aperte, promulgationem legis fieri posse pro una tantum parte communitatis, & non pro omnibus illius personis, quas legislator intendit obligare; quod est apertissimè falsum, immò, & ex ipsis

terminis implicatorium, ut patet ex conceptu promulgationis simpliciter, & strictè talis. Porro voluntas legislatoris non est completa in ratione legis, neque ex se habet vim ullam obligandi quemquam, donec sit sufficienter promulgata communitati pro omnibus illis personis, quas legislator intendit obligare, ut est communis Doctorem sensus: ergo velle obligare personas aliquas, pro quibus lex non est communitati promulgata, perinde est, ac velle lege obligare eos, ad quos lex ipsa non extenditur, quod in ipsis terminis implicat.

76. Denique per hanc solutionem manifestè Terillus destruit idem ipsum, quod adstruit. Nam, si personæ illæ, quæ legem non noverunt, possunt illam violare materialiter: ergo lex, etiam respectu illarum, est verè, ac propriè lex, & habet veram vim obligandi, quod unicè Terillus negabat. Sequelam verò per se ipsam patentem affatim etiam supra monstravimus.

Frustra ergo Terillus sub caligine vocum latere nititur, promulgationis terminos passim confundens, ubi distinguere maxime oporteret; nam, quòd ad presens attinet, sufficit nobis, quòd negare non valeat si utilitatem aliquam capere velit ex prætenso suo principio, ipsum procedere de promulgatione strictè, ac simpliciter tali, qua nempe deficiente, lex quoad substantiam suam, & re ipsa deficiat. Hoc autem semel posito, Doctores omnes, etiam Probabilistas, immò, & se ipsum, contra se habet, ut clarè demonstratum relinquimus.

§. III.

Nec D. Thomæ auctoritas, nec alterius cujusquam Terillo suffragatur.

77. **N**E verò ea, quæ ab auctoritate pro se Terillus supra ad-

Terill. ibi.
n. 40.

adducebat, hujus nostræ doctrinæ veritati repugnare quisquam existimet, ostendamus hic breviter (quod facillimum est), nec D. Thomam, nec alium quemquam Terilli assertioni favere.

Quid enim si Doctor Angelicus asseret, Superioris, vel præceptum, vel legem, neminem obligare posse (scilicet in actu secundo), nisi applicetur ipsi per scientiam, aut notitiam ejusdem, vel præcepti, vel legis, aut nisi culpâ suâ subditus careat tali notitia; quod in illo articulo docet? Quis unquam hanc doctrinam vertit in dubium? Aut quid illa ad principium de insufficienti legis promulgatione? Sanè mens D. Thomæ de re ista interprete non eget, ut patebit inferius.

78. Quid item quod per Epikem casus aliquis excipiendus sit, quando prudenter existimatur, voluntatem legislatoris ad eum casum non se extendisse, quamvis id verba sonare videantur, quod omnes communiter docent? Quid hoc cum legis non promulgatione? Aut quis doctrinam istam desumit ex eo principio, quod lex in eo eventu satis promulgata non sit?

79. Quod verò spectat ad Doctorem Eximium, certum in primis est, ipsum in primo loco locutum fuisse in sensu multò magis restricto, & diverso à Terilli sensu, ut patet ex verbis ipsius, quibus varios casus recenset, in quibus potest de lege dubitari. *Primò (inquit) quia simpliciter dubitatur de tota lege quoad exercitium, id est, an lata sit, nec ne?* Et tunc quidem affirmat, quod, si rationaliter dubitetur, lex non sit sufficienter promulgata. Hujusmodi autem assertio (de cujus veritate non hic disputo) longè diversa est à Terilli assertionem.

Præterea, neque tunc promulgationem legis strictè accipit, sed latè pro applicatione, & privata notitia ipsius. Pater hoc manifestè ex his, quæ subjungit ibidem: *Secundò*

(ait), *quamvis constet, legem esse latam, dubitari potest de sensu ejus: & in hoc casu docet, quod, si fieri potest, ad Superiorem recurrendum sit.* Ergo censet apertè, quod dubium rationabile in his casibus non impedit strictam promulgationem legis, alias non nisi falsò, & absurdè, doceret recurrendum ad Superiorem; nam legem sufficienter non promulgatam neminem unquam obligare posse, certum, ac notum omnibus est.

In secundo autem loco evidentius adhuc apparet, ipsum promulgationem, improprie usurpavisse, pro ipsa scilicet propositione, & particulari notitia, qua singulis lex applicatur, ut ejus verba clarè significant. Videatur ipse Doctor Eximius li. 3. de legibus c. 16. à nu. 3. ubi promulgationem strictè acceptam, & quæ constituit essentiam legis, distinguit à divulgatione, sive legis propositione per notitiam particularem, quæ latè, ac minùs propriè solet promulgatio appellari, & non constituit legis essentiam, sed ipsam præsupponit adæquatè jam constitutam, ut ipse, tum ibidem, tum etiam alibi, tanquam certum docet, ac probat, ex communi Doctorum sensu.

80. Demum quisquis voluerit mentem Mag. Suarii circa licitum usum moralium opinionum, per se ipsum plenè, ac planè cognoscere, tantum precor, ut legat attentè, atque sincerè totum cap. 8. lib. 6. de legibus, & quàm fuerit aliena à benigno, quem vocant, Probabilismo (quidquid docuerit alibi, quod non diffitear, non tam ex proprio suo, quàm ex alieno sensu, jam tunc in scholis frequenti) ita facilè, ac clarè deprehendet, ut nisi spontè velit, dubitare non possit. Circa questionem autem, de qua modò differimus, neque si velit, poterit vel dubitare. Sed de mente tanti Doctoris ex professò in 2. par. Nihil ergo præsidii Terillus invenit in Eximio Doctore.

Videndus omnino P. Sua. li. 6. de leg. c. 8.

P. Sua. ubi sup.

store pro suo singulari principio. Ergo neminem habet suffragatorem, sed omnes omnino contrarios.

§. I V.

Videtur insuper idem principium doctrine sacre manifestè adversari.

Deut. 17.

81. **V**erum, quod pluris faciendum est, videtur etiam clarè Deum ipsum habere contrarium. Nam, ut præteream modò innumera Scripturæ testimonia, quibus sententia nostra suaderetur, & quibus manifestè principium Terilli repugnat, Moyses nomine Dei sic ad Hebræum populum loquitur, *Si difficile, & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem, & sanguinem, causam, & causam, lepram, & lepram: & iudicium intra portas tuas videris verba variari: surge, & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus. Veniesque ad Sacerdotes Levitici generis, & ad iudicem, qui fuerit eo tempore: quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicii veritatem. Et facies quodcumque dixerint, qui præsumt loco, quem elegerit Dominus & docuerint te juxta legem ejus: sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram, neque ad sinistram.*

D. Tho. 1.
2. q. 105. a.
2. ad 7.

82. Hoc testimonium Doctor Angelicus cum objecisset sibi ad probandum, præcepta legis Mosaicæ non fuisse convenienter tradita, ut argumentum solvat, hæc advertit: *Dupliciter aliquid potest esse ambiguum. Uno modo apud simplices, & ad hoc dubium tollendum mandatur Deut. 16. ut iudices, & magistri constituerentur per singulas tribus. Alio modo contingit aliquid esse dubium, etiam apud peritos. Idco ad hoc dubium tollendum constituit lex ut omnes recurrerent ad locum principalem à Deo electum, &c.*

83. En ergo Deus in Scriptura sua à D. Thoma exposita ex com-

muni interpretum mente (est enim sensus planus, & facilis) in conflictu opinionum, ac iudiciorum hominum non vulgarium, sed magistrorum, ac peritorum, adeoque in dubiis de sensu legis valde prudentibus, & rationabilibus, præcipit, adhuc veritatem inquirere, propriumque legis sensum investigare. Igitur evidenter supponit, legem, nihil obstantibus ejusmodi opinionibus, ac dubiis, habere adhuc vim obligandi, atque adeò ex illis non argui, quòd non sit sufficienter promulgata; aliàs fatendum erit, Deum iussisse, aliquid prorsus stultum, & impossibile, quod blasphemia foret asserere. Quid Terillus ad hæc adeò per se, patentia, directèque contraria, & sententiæ benignæ, & capitali principio ejus? Ubi est nunc lex divina consequens, & reflexa, legis antecedentis, atque directæ relaxativa? Ubi præsumptio illa manifestissima, si voluisset, id expressisset, quæ pro divinis legibus maximè locum habet?

Apparet enim verò, principium hoc Terilli de insufficienti legis promulgatione, quod Recentiores invenire conantur, & cui totam imponunt Probabilismi molem, habere pro se quidem post Terilli adventum, Terillum unum, & ne integrum quidem, cum oppositum sæpius teneat, ac doceat; contra se verò Deum, & homines contrarium nimis clarè docentes.

ARTICULUS V.

Ex Summorum Pontificum Decretis, quibus varii morales articuli damnantur, falsitas Terillini principii multipliciter demonstratur.

84. **J**am à ratione sic argumentor primò. Vel aliquæ ex moralibus opinionibus à Summis Pontificibus damnatis, antequàm damnarentur, erant verè probabiles, vel secus? Hoc secundum Terillum quandoque insinuare videtur, cautè qui-

quidem, sed nimis inconsequenter ad Probabilismi principia. Quo enim fundamento Probabilistæ negare possunt, opinionem communem apud Theologos, qualis erat, exempli gratia, quæ docebat, præceptum communionis Paschalis impleri per sacrilegam Corporis Domini manducationem, quam opinionem nemo improbabilitatis arguebat, & quam rationibus magni momenti inniti credebatur communiter à viris tot, tam gravibus, tamque sapientibus, idest, ab omnibus ferè Theologis; vix enim erat ullus, maximè ex Recentioribus, qui non illam doceret, non solum ut probabilem, sed ut veram, & certam: quo, inquam, fundamento negabunt, hanc opinionem juxta sua principia ante condemnationem fuisse verè probabilem, saltem æquè, vel minùs, quam oppositam, quam vix jam aliquis audebat propugnare?

85. Sanè, si opinio illa, & si quæ aliæ ejusmodi erant, dicantur nunquam fuisse verè probabiles, difficillimè Recentiores sententiam suam deducunt ad praxim. Quam enim precor tradent regulam certam (quin ne apparentem quidem) ad cognoscendam certò, & evidenter, uti requiritur in ipsorum principiis, moralium opinionum practicam probabilitatem? Legantur omnes illæ, non pauciores triginta, quas velut authenticos canones, post suam, & communem Recentioribus, latissimè propositam, & expositam per centum ferè paginas, definitionem opinionis probabilis, deducit tandem ipse Terillus, & non dico verosimiliter, sed ipsa luce clarius deprehenderetur manifesta Terilli inconsequentia, si velit generaliter negare, aliquam opinionem damnatam, antequam damnaretur, fuisse verè probabilem in sensu Probabilistarum. Verùm hoc infra latius urgebimus, & retorsionem, quam aliqui moluntur, evidentem, ut ipsi autumant, procedere ostendemus ex

manifesta æquivocatione, & in intelligentia nostræ sententiæ.

86. Ideo absolute Terillus ipse, ArsdeKin, Cardenas, & ceteri Recentiores communiter, passim docent, atque concedunt, aliquas ex damnatis opinionibus ante condemnationem fuisse verè probabiles. Quod equidem necessario, ut diximus, & consequenter ab ipsis affirmatur: ceterum absolute falsum cum primis, & absurdissimum planè videtur. Quis enim quæso proferre audeat, doctrinam illam fuisse verè probabilem, idest, certam, ac tutam agendi regulam, quam Summus Dei Vicarius, & Catholica Ecclesiæ universalis Pastor, ac Doctor, per publicum Decretum declaravit nobis, scandalosam esse, atque omnino damnandam, tanquam noxiam, & perniciosam animabus sibi commissis, sicut illam de facto propterea damnat, atque proscribit à tota Ecclesia, usum illius severissimè prohibens?

87. Quid igitur dicemus? Probabilistæ docent, & quidem necessario, ac consequenter ad principia moderni Probabilismi sui, opinionem moralem, verbi gratia, supra propositam, aut aliam ei similem, antequam condemnatur, esse verè probabilem, indeque rectam, tutam, & optimam agendi regulam. Summus Pontifex docet universam Ecclesiam, eam esse doctrinam malam, scandalosam, perniciosam fidelium moribus, indignamque, quæ diutius toleretur: & his motus rationibus illam de facto damnat, ac prohibet. Vel ergo Summus Pontifex deceptus est, & nos omnes decepti, quod effutire nemo præsumat; vel Recentiores decepti sunt, adeoque opinio illa probabilis verè non erat, adhuc juxta sua principia, quod negare tenentur, & consequenter negant; vel, quod reliquum est, probabilitas vera, quam ipsi docent, & juxta quam probabilis asseritur, non est recta, sed noxia, atque damnabilis agendi regula. Eli-

gant

Terill. q. 5.
& 6. de cõ-
sc. Proba.

gant ipsi modò ex tribus istis viam, quam malint, neque enim alia superest eligenda. Hoc argumentum demonstrat absolutè, & ut nobis videtur (neque timemus falli) nimis patenter, opinionis benignæ falsitatem, ut latius prosequemur lib. sequenti, præclusis evasionibus, quæ possent cogitari.

88. Modò autem ad rem præsentem. Si verum esset Terilli principium, ea opinione extante, lex opposita non erat sufficienter promulgata, cujus scilicet existentiam, aut extensionem ad illum casum tot, tamque graves, ac sapientes Doctores non solum absolutè non agnoscebant, sed firmiter potiùs negabant. At, si lex satis promulgata non erat, non nisi apertè falsò, & absurdè Pontifex docuit, eam opinionem esse doctrinam noxiam, ac damnabilem; cur enim noxia esset, si nullam veram legem negabat? Est igitur principium Terilli, & Recentiorum, procul à Theologia abjiciendum, nisi velint Pontificis testimonium; ut falsum, & absurdum damnare.

89. Argumentor secundò. Ponamus opinionem libertati faventem contra legem, verè, ac propriè probabilem in sensu Probabilistarum. En legem Dei extinctam, non satis promulgatam, & nullam ex se habentem vim obligandi. Fac, opinionem illam probabilem probabilitatem deperdere, ut facile contingere posse, & sepiùs de facto contingere, Probabilistæ affirmant, Terillusque ex professo sepe docet, ac probat. En protinus lex Dei rediviva resurgit, promulgatur, stabilitur, & plenam vim obligandi obtinet. Et, si milliès contingeret transitus opinionis illius à probabili, aut improbabili in improbabilem, aut probabilem, toties lex moreretur, revivisceret, promulgaretur, depromulgaretur, vim obligandi amitteret, recuperaret, ac demum fieret in istu oculi lex de non lege, & de lege le-

gis carentia, nullo legislatore, vel condente, vel revocante. Denique, si subsistat Recentiorum principium de insufficienti promulgatione legis, contra quam adest opinio probabilis, jugi, ac interminabili mortis, & vitæ vicissitudine passim leges peribunt, & reviviscunt, ac velut nova poma per annos ferè singulos cadent, ac renascentur, ne mutientibus quidem legislatoribus, sed solo Theologorum arbitrio. Quid absurdius, aut falsius doceri potest? Est igitur manifestè falsum prætensum Recentiorum principium.

90. Tertiò: principium illud, vel ubique valet, vel nullibi, ut, & Terillus expressè profitetur, & patet ex rationibus, quibus illud suadet. At non valet ubique, in legibus etiam humanis: ergo nullibi. Cætera constant. Minor quam solam posset negare Terillus, suadetur evidenter ex eisdem Decretis Pontificiis. Ponamus opinionem gravium Doctorum negantem extensionem alicujus legis humanæ, seu Canonice, seu civilis, irritantis contractum aliquem validum de jure naturæ, ad hunc casum particularem; quæ opinio verè probabilis sit in sensu Probabilistarum, æquè tamen, aut minùs, quàm opinio contraria. Certè, si lex hoc ipso satis promulgata non sit, revera non est lex, neque vim ullam, aut efficaciam habet ad irritandum illum contractum, ut est communis omnium doctrina, & ipsa Terilli sententia. Ergo, si casus ille deferatur ad tribunalia, iudices poterunt, immò omnino debebunt, pronuntiare contractum validum, atque adeò ferre sententiam juxta opinionem illam minùs probabilem. Hanc consequentiam nemo negare potest: consequens autem est evidenter falsum, quippè quod continet secundum articulum ab Innocentio XI. damnatum.

ARTICULUS VI.

Falsitas ejusdem principii demonstratur ulterius universaliter, præclusis evasionibus Terilli.

91. **S**cilicet in omni lege divina, vel humana, positiva, vel naturali. Hoc ipso quod Doctores graves, ac docti probabiliter opinentur, legem, quæcumque sit, aut non dari, aut si absolute detur, non extendi ad hunc casum particularem, per te lex sufficienter promulgata non est. Ergo, licet contingat (ut posse certum est, & Terillus fatetur) aliquem evidenter demonstrare falsitatem illius opinionis, seu certò illam aliunde comperire, vel per revelationem, vel alio modo, adhuc tamen hic poterit contra prædictam legem tutò, & licetè agere. Sequelam istam longè absurdissimam negat Terillus universaliter; meritò quidem, sed valdè inconsequenter, & abjurando sua principia, ut facile potest convinci.

Sup. art. 3.

92. Porro sequelam esse evidentem, patet ex his, que supra prænotavimus ex omnium Doctorum consensu circa legis promulgationem. Enim verò voluntas, qua legislator vult, ut hoc opus fiat, aut potius ut non fiat in his determinatis circumstantiis, nisi sit sufficienter communitati promulgata, revera non est lex, neque vim ullam habet ex se, aut efficaciam ad obligandum. At quoties datur opinio probabilis affirmans, voluntatem legislatoris non extendi ad prædictas circumstantias, per te voluntas illa satis promulgata non est. Ergo, licet contingat, præfatam voluntatem esse mihi evidenter notam per aliquam privatam notitiam, adhuc impunè potero opus illud pro meo arbitrio ponere, vel omittere. Unde nanque peccabo, si nullam veram legem transgredior?

93. Sed reponit Terillus, quan-

tum ad legem positivam spectat, eum, qui voluntatem legislatoris certò cognosceret, & evidenter, adhuc per privatam notitiam, nò posse jam prudenter præsumere, legislatoris intentionem non fuisse, ut ipse obligaretur ad tale opus in illis circumstantiis; adeòque absolute obligari præ ceteris carentibus tali notitia. Verum hoc non est aliud, quàm sibi manifestè Terillum contradicere, & suam assertionem deserere.

94. Utique *lex est regula universalis pro tota republica, que nisi probetur sufficienter pro tota multitudine, pro nemine probatur.* Itaque nulla probatio sufficienter convincit legem, nisi universalis apparentia, qua lex, aut certò innotescat, aut certè qua constet existentiam legis esse probabilem, & oppositum non esse probabile. Nihil infra hoc sufficienter probat legem pro communitate. Verba Terilli sunt, quibus solutio hic data contradicit adeò evidenter, ut manifestum fiat, quàm difficilia asserta Terillus sustinere cogatur, ut Probabilissimum sustineat.

Terill r.p.
de Regu.
mo. q. 2. nu.
69.

95. Contra igitur: scientia illa, seu certa notitia privata juxta Terillum minimè impedit, quominus in oppositum circumferatur opinio verè, ac propriè probabilis; neque enim hæc statim desinet verè probabilis esse in sèsu Probabilistarum, eò quòd aliquis in cubili suo ipsius falsitatem certò comperiat, aliàs quis posset unquam certus esse de vera probabilitate illius opinionis, quam sequitur; quod tamen prorsus necessarium est secundum Recentiores Probabilistas ad praxim licitam talis opinionis? Atqui juxta Terillum, eò ipso quòd adsit ea opinio probabilis, certum est, legem non esse satis promulgatam, atque adeò nec esse legem, neque habere vim ullam obligandi. Igitur omnes, adeòque & ipse, qui certam illam notitiam habet, non solum præsumere possunt, sed etiam evidenter sciunt, nullam omninò esse legislatoris voluntatem, quæ ob-

Q 2 li-

ligare eos possit ad tale opus pro illis circumstantiis: ergo & ipse, sicut & reliqui, tunc, & licet poterit pro suo libitu prædictum opus facere, vel omittere: ergo sequela à nobis deducta evidens prorsus est, & à Terillo necessario ferenda, si velit suam assertionem tenere. At est non minus evidenter absurda, ut Terillus ipse fatetur. Ergo.

96. Jam verò, quod ad legem naturæ attinet, ipsa (inquit Terillus) ita fertur pro tota humana republica, ut pariter respiciat primò, ac directè singulos hominum in particulari: quapropter singulis promulgari debet, uti re ipsa de facto promulgatur per propriam cujuscumque cognitionem, per quam ipsi proponitur, & applicatur. Illi verò, qui certò comperiret, aliquid esse sibi per naturæ legem prohibitum, jam eò ipso sufficienter promulgaretur, proindeque non posset prudenter judicare, non esse voluntatem Dei, ut teneatur ad eam observandam, quamvis videat, oppositum existimari ab aliis certò probabile.

97. At contrà: nam in primis hic homo posset saltem consulere, & absolvere (si Confessarii munus exerceat) juxta opinionem illam aliis probabilem, licet sibi evidenter falsam, atque adeò omninò improbabilem; quod ipsi Recentiores communiter, meritò concedere renuunt, tanquam apertè falsum, & absurdum. Sequela verò patet ex Terilli doctrina; quia lex respectu eorum, qui talem opinionem probabilem censerent, non esset sufficienter promulgata, adeoque lex non esset, neque haberet vim obligandi.

98. Præterea certum est, promulgationem legis naturæ (de qua sequenti articulo, quod satis sit) esse alterius rationis, admodumque diversam à reliquarum legum promulgatione, ut latè exposui. & solidè, ni fallor, ex communi sensu Doctorum in Tractatu de legibus, ubi perspicuè ostendi, dissidium, si quod sit inter

Auctores, totum esse de solis vocibus, rem verò ipsam terminis aliis, atque aliis expositam, esse unam, & omnibus exploratam.

99. Cæterum, quidquid sit de hoc, ut evasio Terilli omninò præcludatur, & falsitas principii, quod refellimus, citra omne dubium appareat, sufficit modò nobis, certum esse debere apud Terillum ipsum, & omnes, legem naturæ activè consideratam, & prout se tenet ex parte legislatoris, habetque veram rationem legis, & regulæ, ac mensuræ nostrorum actuum, (quidquid de voce promulgationis sit) intelligi perfectè, ultimò, & adæquatè constitutum priori ad notitiam particularem, qua singulis personis actu proponitur, & independenter ab illa, adeoque cum plena virtute, & efficacia omnimoda ad obligandum omnes, & reddendum objecta sua absolute prohibita, vel præcepta: quamvis eadem lex passivè, ut ita dicam, considerata, & prout existit in ipso homine, sicut in regulato, ac mensurato (ut loquitur Doctor Angelicus), importet insuper notitiam sui omninò necessariam, ut in actu secundo regulet, mensuret, ac liget; sive notitia hæc dicenda sit promulgatio actualis, seu potius applicatio, & propositio legis, antecedenter ad ipsam propositionem sufficientissimè promulgatam promulgatione quadam æquivalenti, & eminenti, quæ citra omne dubium sufficiat ad firmandam voluntatem divinam, ipsamque stabiliendam, ac constituendam in ratione legis actualis, habentis plenam vim, efficaciamque consummatam ad dirigendum, & obligandum. Videatur D. Thomas ubi nuper.

100. Hujus doctrinæ veritas adeò est constans, & evidens ex ipsa terminorum acceptione, ut probari minimè debeat. Enim verò mendacium, exempli gratia, antequàm actu ab homine cognoscatur, immò etsi per errorem invincibilem puta-

D. Tho. 1.
2. q. 91. a. 2.
corp.

retur malum non esse, per se, & in omni eventu malum est, & semper fugiendum: ergo est prohibitum naturæ lege pro priori ad actualem ejusdem legis naturalis notitiam: igitur pro priori lex illa est verè, ac propriè lex, & habet veram vim obligandi; quamvis, ut obliget in actu secundo, proponi debeat homini (sicut, & alia leges) per notitiam particularem.

Terill. 2. p.
de Regu.
mo. 9. 43. n.
40.

101. Audi Terillum ipsum: *Evidens (inquit) est, hominem invincibiliter errantem circa legem naturæ, peccare materialiter, quia ponit rem, quæ verè prohibita est, etsi lex illa non sit sufficienter promulgata omnibus.* Assertio ista nemini non est evidens: sed, & evidens etiam Terilli contradictio, ut apparet ex dictis supra art. 4. §. 2. ubi contrariam assertionem tradebat. Verùm ibi ex principiis peculiaribus: hic verò loquitur ex veris, & communibus, excepto, quod subjungit de defectu promulgationis, in quo nimis hallucinatur, ut patet etiam ex proximè dictis. Nunc ad præsens intentum concludamus: ergo verti in dubium non potest, Terillo etiam nobis consentiente, quin lex naturæ sit verè, ac propriè lex, habens veram vim obligandi, & reddendi objectum prohibitum, pro priori ad actualem ipsius legis propositionem, ut non de voce promulgationis inutiliter contendamus.

102. Tum sic: vel opinio probabilis contra naturæ legem, tollit ab ipsa promulgationem illam æquivalentem, aut eminentem (vel quo volueris nomine appellatam), quæ constituitur, & consumatur in ratione legis perfectæ, & habentis vim obligandi pro priori ad actualem propositionem, seu notitiam privatam ipsius legis; vel non tollit? Si primum Terillus eligat, rem dicet evidenter falsam, & sibi ipsi insuper contradicet haud minùs evidenter. Sed præterea sequelam, quam negabat, ut manifestè absurdam, & à nemine tolerandam, necessariò admit-

tere cogitur; nam si opinio probabilis ita legem extinguit, ut auferat ab ea totam vim obligandi: ergo jam omnes, adeoque, & illi qui voluntatem legislatoris evidenter notam haberet, tutò, & licitè poterunt agere contra illam, nisi velis, ut peccent nullam veram legem violando.

Si propterea secundum Terillum dixerit, verus est, sed sibi non constans, quippè qui palam deserat principium suum, quod tanto molimine adstruit, & quo destructo, funditus ruit tota benigni Probabilissimi machina. Ergo, vel tenetur damnare, ut manifestè falsum, & absurdum principium suum de insufficienti legis promulgatione, quod est totius ædificii basis; vel tenetur concedere sequelam illam ipsi quoque absurdissimam, ex qua iterum sequitur evidenter ejusdem sui principii falsitas. Est igitur principium Terilli nimis evidenter absurdum, & multis nominibus falsum.

ARTICULUS VII.

Elicitur ex dictis ratio à priori, qua convincitur demum ejusdem principii falsitas.

103. **J**am igitur ex doctrina tradita circa proprium conceptum promulgationis, facillè nobis fit hujus novi principii à Terillo adinventi falsitatem nimis patètem ulterius etiam à priori concludere.

Scilicet promulgatio legis (loquimur modò de lege positiva, de naturali statim dicturi) simpliciter, & propriè accepta, & quæ virtutem legis consummatam, atque perfectam, juxta communem omnium sententiam, partialiter saltem constituit, est signum quoddam publicum, ac sensibile, quo voluntas legislatoris aliquid, aut vetantis, aut præcipientis, communitati manifestata comparat firmitatem quamdam, & stabilitatem sufficientem, ratione cujus possit in notitiam cuncto-

etorum subditorum tempore competentem devenire, & ipsi possint etiam ejusdem voluntatis notitiam comparare, legitimumque sensum mentis, & intentionis legislatoris, si quod dubium inciderit, comperire. Hæc juxta omnes est, & natura, & necessitas, & munus adæquatum promulgationis legis, prout est publica quædam, & communis directio, & prout differt à directione, seu præcepto particulari.

Atqui solemnitas ista, ac publica manifestatio voluntatis legislatoris antecedit privatam singulorum notitiam, & est omnino ab illa independens, licet ordinetur ad illam (sicut causa antecedit, & independens est ab effectu, licet sit in ordine ad ipsum), alioqui sufficienter promulgata non esset, nec constituta in ratione legis, donec singulis subditis innotuisset; quod est contra rationem, & contra expressam decisionem Juris, ut constat ex dictis superius.

Sup. art. 3.
§. 1.

Igitur, nec deficere, nec impediri potest per hoc quod aliqui, vel multi subditorum, aut voluntatem illam ignorent, aut etiam opinentur contra ipsam, vel contra proprium ipsius sensum. Falsum igitur est, & contra receptissima principia præsumptum principium Terilli. Totus discursus infallibilis est, quippe qui legitime colligat ex præmissis certis, ac notis falsitatem prædicti principii de cunctis legibus positivis, de quibus ratiocinium procedebat.

104. Præterea de lege naturæ ejusdem principii falsitas haud minus evidenter convincitur. Porro lex naturalis propriè, & activè sumpta, prout verè habet rationem legis, & regulæ objectivæ activè dirigentis, & obligantis, nihil est aliud (seclusis vocibus, & magna terminorum ambage, quibus à multis involvi solet), quam divina voluntas æterna, constans, & immutabilis, prohibens necessariò, vel præcipiens, quidquid repugnat rectæ rationi, vel quod

est absolutè necessarium ad vitam rationalem, seu moralem, honestè, ac laudabiliter instituendam.

105. Hujusmodi verò voluntas ob suam infinitam actualitatem, efficaciam, & eminentiam, per semetipsam habet absque ulteriori aliquo adminiculo omnimodam stabilitatem, & firmitatem eminentissimam, vi cujus actu possit subditis omnibus innotescere per sufficientem sui cognitionem, quam ipsa per se ingenerat, & imprimit ratione luminis naturalis, quod est significatio, irradiatio, & notificatio ipsius voluntatis divinæ prohibentis, aut imperantis, juxta Psalmistæ eloquium, *Multi Palad. dicunt: quis ostendit nobis bona? Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.*

106. Igitur voluntas divina, seclusa quavis alia intimatione, seu manifestatione externa, vel interna, & antecederet ad ipsam habet eminentissimè ratione sui, quidquid lex positiva publicè, atque solemniter communitati promulgata. Quapropter non immeritò dici potest habere per se ipsam virtutalem quamdam, aut eminentem promulgationem, vi cujus intelligitur perfectissimè constituta in ratione legis actualis habentis ex se omnimodam efficaciam, perfectamque virtutem, ad dirigendum, & obligandum actu; quamvis, ut in actu secundo dirigat, & obliget hominem, sit per se necessaria (ut in legibus aliis) actualis propositio, seu notitia, ipsius voluntatis divinæ. Quæ notitia, quia est indita ab ipsius legis Auctore ex vi voluntatis ejusdem, & aliunde per se loquendo est uniformis, & communis omnibus, vocari non incongruè potest, & solet, actualis, seu formalis, promulgatio legis naturæ. Immo dicitur etiam frequentissimè lex ipsa naturalis, nimirum non activè, ut jam diximus, sed solum passivè usurpata, idest, prout existit in subditis, *sicut in regulatis, & mensuratis*, ut agebat D. Angelicus.

D. Tho. 1.
2. q. 91. a. 2.
corp.

De-

107. Denique, quidquid sit de locutionum harum proprietate, id unum, quod intendimus, fixum, ac certum est apud omnes, voluntatem divinam nullo modo constitui, adhuc inadæquatè, in ratione legis perfectæ, & habentis ex se omnimodam vim obligandi, per hanc formalem promulgationem, sed antecederet ad ipsam intelligi jam ultimò constitutam. Unde evidenter, & immediatè sequitur per nullam opinionem, aut ignorantiam hominum, fieri posse, ut voluntas divina prohibens, aut præcipiens objecta per se turpia, vel honesta, amittat eam promulgationem, aut virtutalem, aut eminentem, per quam habet efficaciam perfectam, atque virtutem plenam, & consummatam, ad semper, & ubique obligandum, ac dirigendum. Patet ergo, principium Recentiorum à Terillo primo adinventum, esse evidenter, falsum in sensu, quem intendunt, aut intendere debent, tam de lege naturæ, quam de qualibet alia.

ARTICULUS VIII.

Solutis Terilli argumentis articulo secundo propositis, concluditur controversia assumptum.

Hinc jam ad argumenta, quibus principium suum Terillus nitetur ostendere, facilis apparet solutio.

S. I.

Ad primum argumentum, & utramque confirmationem.

108. **A**d primum ergo dicimus, per nullam opinionem, aut ignorantiam quorundam, vel multorum fieri posse, ut lex non habeat promulgationem, qua constituitur in ratione legis, cum ea sit, & prior, & omninò independens à no-

titia privata subditorum. Neque, quòd detur aliqua opinio verè, & propriè probabilis in sensu Recentiorum, negans legis obligationem, præbet fundamentum sufficiens, immò nec ullum prorsus, ut possit quis præsumere, nec evidenter, nec probabiliter, legem non esse satis promulgatam: nam circa legem, de qua evidens sit, & apud omnes subditos notorium, quod fuerit juxta morem sufficientissimè promulgata, possunt multa dubia excitari, & variæ opiniones emergere de proprio, atque legitimo illius sensu, aut de extensione ejus ad hunc, aut illum casum particularem, ut passim de facto contingit.

109. Nec ejusmodi dubia resolvuntur in ipsius legis substantiam (in quo Terillus errat apertè); nam voluntas legislatoris, quæ est ipsa substantia legis, eadem semper est formaliter loquendo, & quantum ad effectus morales, sive extendatur, sive non extendatur, ad hunc, aut illum casum particularem: & dubium solum est, an hoc objectum determinatum participet re ipsa, nec ne, rationem objecti præcepti, vel prohibiti per ipsam legem? Sicut, dum video animal à longè veniens, & dubito, an sit homo, dubium hoc non versatur circa substantiam, aut naturam hominis, sed unicè circa naturam particularem, & individuum illius animalis, quod video, an nimirum participet naturam, & substantiam hominis, de qua propriè, & formaliter loquendo nullum mihi dubium occurrit.

110. Profectò lex ex conceptu suo nò minùs respicit subditos, quos dirigit, quàm materiam ipsam, quam præcipit. Quis verò dicat, dubium occurrens de subjectione alicujus ad legem, vel etiam mutationem absolutam de subjectione in non subjectionem, resolvi in ipsam legis substantiam? Equidem mutationes, atque variationes hujusmodi, nimis frequenter accidere solent, & qui sub-

subditus erat, eximitur à subjectione, & vice versa; lex tamen eadem quoad substantiam, & moraliter invariata persistit.

111. In his ergo, atque in aliis dubiis similibus, nisi prudenter possum dubium resolvere, & probabiliter judicare juxta sensum veræ sententiæ, objectum non comprehendere lege, aut me non esse legi subiectum, teneor omninò legē servare; alioqui voluntariè expono me periculo proximo legem illam violandi, quod est, & legem ipsam, & legis Auctorem contemnere.

112. Utraque confirmatio argumenti valde importuna est ad intentum Terilli; neque enim probat, vel apparenter, insufficientem legis promulgationem, de qua solum modò contendimus.

Præterea nihil absolutè probat pro ipsa benigna sententia, sed potius multa falsa, & absurda, ex quibus ejus falsitas deprehenditur. Porro, quod legislator nesciat, aut dubitet, aut etiam positivè erret circa propriam naturam hujus objecti particularis, nihil omninò refert ad excusandos subditos, nisi prudenter ipsi, & judicio verè probabili existimare possint, objectum illud non habere reipsa rationem, aut naturam objecti, generaliter per ipsam legem vel prohibiti, vel præcepti. Alias, etsi evidenter oppositum ipsi cognoscerent, non tenerentur legem servare, eò quòd legislator id ipsum nesciat; quod tamen nec admittit Terillus, nec prudens ullus admittere potest.

113. Itaque legislator fortasse fallitur, aut nescit omninò, an hoc, vel illud opus determinatum, exempli gratia, exercitium pingendi, sit opus servile, nec ne: scit tamen indubitanter, se prohibuisse omne opus servile, adeòque exercitium pingendi, si reverà servile sit, quod ipse cõperire non debet. Sicut etiam per legem suam intendit obligare omnes subditos suos, dubius tamen, aut in-

sciens, an hunc, aut illum hominem determinatè intenderit obligare, quia nescit, utrum subditus sit. Denique quis ignorat, Reges, aut alios Dominos, atque supremos legislatores, sæpè legibus suis multa præcipere, aut prohibere de consilio suorum Ministrorum circa varios contractus, aut negotia, quorum naturam ipsi prorsus ignorent? Annon propterea subditi non tenebuntur leges illas servare, aut earum sensum inquirere?

114. Ad subditos igitur attinet in ejusmodi dubiis investigare verum, atque legitimum sensum legis, sive extensionem, aut non extensionem ad hunc, vel illum casum particularem, indeque absolutè concludere teneri se, vel secus ad observandam legem, in illo eventu, per judicium verè probabile, quod sufficienti diligentia præmissa, difficile absolutè non sit regulariter, ac per se loquendo. Quod si quando non possint dubium resolvere rationabiliter, debent omninò legem servare, nisi velint recurrere ad ipsius legis Auctorem, qui legem suam, vel interpretetur, vel dispenset, aut revocet, prout expedierit.

S. II.

Ad præsumptionem illam Terilli petitam ex defectu expressionis: ubi de tot noxiarum opinionum origine pauca, sed notabilia differuntur.

115. **S**ed quid ad illam P. Terilli, vel argumentationem, vel præsumptionem, qua evidenter concludit, legislatorem objecta quæque dubia noluisse lege sua comprehendere: *nam si voluisset, id expressest?* In primis retorquemus argumentum: *nam si noluisse, id non insinuasset;* & apparentius quidem.

116. Præterea discursus Terilli probat, objecta omnia verbis clarissimis lege non expressa certum esse, quòd lege non comprehendantur: pro-

probat otiosa esse, quin & noxia reipublicæ tribunalia, in quibus dubia legum deciduntur: otiosum esse studium Theologiæ, immò & orationis studium pro voluntate Dei, & vera morum doctrina discenda: otiosos esse libros, & labores pro legibus humanis interpretandis, & à fortiori pro sacris litteris, & præceptis à Deo impositis: probat stultum esse recursum ad legislatorem in quovis dubio circa mentem ipsius; quem tamen omnes, quin & ipse Deus, semper commendant, & sapè præcipiunt, & qui tantopere in Ecclesiæ viguit, maximè dum antiqua, & solida Theologia vigeat: probat licere iudici in sententia ferenda uti opinione æquè, aut minùs probabili, haud secus, atque reliquis in quacumque materia; quod tamen constat esse damnatum. Probat demum, ut alia prætereamus, omnem legem humanam esse impossibilem, moraliter saltem loquendo, aut certè ferè inutilem, & admodum inefficacem; quis nanque legislator legem concederet, si omnia omninò dubia, quæ circa sensum ejus possunt occurrere, clarissimè deberet resolvere, alioquin à subditis excipienda?

117. Hæc omnia, & alia plurima falsa, & absurda, quæ sigillatim persequi prolixum foret, probat apertè, si quid probaret, evidens illa Terilli præsumptio, si voluisset, id expressisset, ut faciliè intuenti constabit. Et cum hæc omnia manifestè probet, affirmare Terillus non veretur probare manifestè suam sententiam. Idque adeò confidenter, ut quasi triumphum caneret adversus leges, & legislatores, ita demum concludat: In his ergo tribuant sibi legislatores, si sua imperia aliquando violari videant, cum sufficienter non explicarint voluntatem suam, cui sufficienter explicata subditi paratissimi erant obedire: quod, an satis cautè sit dictum, & cum pia affectione, & reverentia debita erga legislatores, & leges, lectori cogitandum re-

linquimus. Verum hæc, & alia similia, non profectò Terilli, viri utique pii, ac sapientis, sed ingenium benigni sapiunt Probabilissimi.

118. Est igitur inanis, & omni fundamento destituta argumentatio illa, seu præsumptio Terilli. Quod enim legislator unum, aut plures casus particulares non satis clarè expresserit per verba legis, nullum præbet sufficiens fundamentum, ut possimus præsumere rationabiliter noluisse illos lege comprehendere. Porro leges feruntur de actionibus humanis particularibus sub ratione communi acceptis, quæ propter circumstantias accidentales maximam varietatem, atque diversitatem suscipiunt: homines item sumus naturæ tardi ad intelligendum, & quorum intellectus facillimè ignorent, ac dubitent, maximè circa ea, quæ nobis præcipiuntur contra sensus inclinationem, quare vix potest diligentia humana adhiberi, qua vitentur dubia, qua circa legum intelligentiam oriuntur, ut sapienter observat Magnus Suarius.

119. Præterea, quamvis posset legislator omnes eventus particulares cognoscere, omnesque circumstantias eorum distinctissimè prævidere (quod tamen humanorum legislatorum sapientiam, ac prudentiam multum excedit), non idèò lege sua exprimere distinctè deberet, alioqui legem cōderet propter suam prolixitatem multò magis confusam, & obscuram, & quæ multò majorem dubiis, & opinionibus circa expressiones ipsas, occasionem præberet. Quid faciet igitur legislator, ut legem suam tueatur indemnem, utque de sensu ipsius exorituras opiniones præcidat? Sanè debet supra expressiones illas novas expressiones adjicere: cumque supra expressiones novas adjectas novæ possint opiniones oriri, oportebit, ut sine fine expressiones supra expressiones, & expressionum expressiones adjiciat. Vel igitur fatendum

R. erit,

P. Sua. lide legi. c. 11. n. 1.

Terill. illa q. 23. de cons. n. 25.

erit, leges esse, aut inutiles, aut impossibiles, vel omnino dicendum, esse prorsus inanem, & omni destitutam fundamento præsumptionem illam Terilli, si voluisset, id expresseisset.

120. Sed audiamus communem omnium Magistrum, & Doctorem Ecclesiæ Anglicum, de re ista rationcinantem: Nullius (inquit) hominis sapientia tanta est, ut possit omnes singulares casus excogitare, & ideo non potest sufficienter per verba sua exprimere ea, quæ conveniunt ad finem intentum. Et, si posset legislator omnes casus considerare, non oporteret, ut omnes exprimeret propter confusionem vitandam: sed legem ferre deberet secundum ea, quæ in pluribus accidunt.

D. Tho. 1.
2. q. 96. a. 6.
ad 3.

121. Quid verò nobis agendum sit in his occurrentibus dubiis, an scilicet omnes casus huiusmodi excipere debeamus à lege, & tribuere legislatori, quod imperium ejus violamus, cum voluntatem suam sufficienter non explicarit: loquatur idem Doctor Angelicus: Dicendum, quod ille, qui sequitur intentionem legislatoris, non interpretetur legem simpliciter: sed in casu, in quo manifestum est per evidentiam documenti legislatoris aliud intendisse. Si enim dubium sit, (observa verba hæc, & eorum energiam, ac connexionem) debet, vel secundum verba legis agere, vel Superiorem consulere. Hæc est in hac questione, non dubia, sed clara, ac definita D. Thomæ sententia.

D. Tho.
ibid. ad 2.

122. Quam esse cunctis Theologis communem diserte affirmat Eximius Doctor per hæc verba, quæ transcribere libet: Quarto dicendum est de casu dubio, in quo judicari non potest probabiliter, an casus comprehendatur sub legis obligatione, nec ne. In quo sententia communis est, recurrendum esse ad Superiorem, si fieri possit, vel si non possit, servandam esse legem. Ita D. Thomas, Corradus, Cajetanus &c. Quæ sententia per se evidens est in casu patiente moram, ut consulatur Princeps; nam, si in

P. Sna. li. 6.
de legib. 8.
n. 10.

casu tantum formidoloso, & probabili hoc fieri debet, multo magis in casu dubio. Hæc ibi præter alia Magnus Suarius. Et tamen nihil vulgariùs hodie, quam ejus nomine, & auctoritate cohonestare modernum Probabilissimum. Sed profectò in re tanta, in qua nimirum salus animæ vertitur, nemo vulgaritatibus fidere audeat, nisi fuerit ipse vulgaris, sed levis, sed imprudens, sed stupidus.

123. Liceat ergo nobis mirari Probabilistas Recentiores, quibus Theologia sua, vel ex uno capite, non incipiat, vel displicere, vel saltem nimium esse suspecta, quòd tantum abeat in re tanti momenti à communi doctrina Theologorum, & à Theologia Doctoris Angelici, quam ipse absolutissimè, tanquam indubitata, ac explorata, consignat nobis agendi regulam: immò, quam verè non aliunde hausit, quam ex ipso in exhausto, ac limpidissimo veritatis fonte, videlicet ex divino volumine; nam regula, quam hic statuit D. Thomas, nihil abit ab illa, quam Deus ipse nobis præscribit Deut. 17. de qua nos diximus art. 4. & latius adhuc postea dicemus.

124. Non igitur legistatores tribuere sibi debent, si sua imperia violari videant, quòd voluntatem suam sufficienter non explicarint: sed hujus violationis, atque còtemptus causam multò rectius, ac veriùs eò referent, quò illam retulit Alexander VII. supremus legislator Ecclesiæ, in illo celebri Decreto suo edito an. 1665. die Sept. 14. audiens non sine magno animi sui marore, complures opiniones Christianæ disciplinæ relaxativas, & animarum perniciem inferentes, partim antiquatas iterum suscitari, partim noviter prodire, & summam illam luxuriantium ingeniorum licentiam in dies magis excrefcere, per quam in rebus ad conscientiam pertinentibus modus opinandi irrepsit alienus omnino à simplicitate Evangelica, Sanctorumque PP. doctrina, & quem si pro recta regula fideles in praxi seque-

Alexand.
VII. in De-
creto edito
an. 1665.

querentur, ingens eruptura esset Christiana vita corruptela &c.

125. Hæc enim verò, hæc vera causa est tantæ relaxationis, ac violationis, & divinarum, & humanarum legum, summa videlicet opinandi licentia, per quam irrepsit modus opinandi alienus omnino à simplicitate Evangelica, Sanctorumque PP. doctrina in rebus ad conscientiam pertinentibus. Hunc opinandi modum putamus quidem nos (in vi nempe argumenti, & consequentiæ) nec sine fundamentis pluribus, & urgentibus, complecti etiam modernum Probabilissimum statuentem pro recta cōscientiæ regula usum cuiuslibet opinionis, etiam aequæ, aut minùs probabilis humanæ libertati faventis. Etenim ejusmodi dogma, maximè (ut nos censemus) summam illam fovet, & auget luxuriantium ingeniorum licentiam, plurimæque opiniones Christianæ discipline relaxativas, & animarum perniciem inferentes sub generali ratione probat, universaliterque stabilis, ac per hoc illas contra legem armat in magnam animarum perniciem.

126. Porro opiniones laxæ, & Christianis moribus noxiæ, nisi reflexo dogmate illo generaliter animarentur, vix uni, aut alteri nocere possent, cum nemo posset ipsis in praxi uti, nisi qui veras illas, & tutas secundum se, ac directè judicaret; qui certè pauci admodum essent. At verò dogma illud ejusmodi opiniones universaliter tutas, innoxias, & utiles ad praxim deprædicat, etiam respectu eorum, qui falsas illas judicant, aut saltem possunt prudenter judicare. Unde fit consequenter, ut Theologi benigni hujus sæculi multò faciliùs leges quasunque intrepidè adoriantur novis contra ipsas inventis expositionibus, & opinionibus; indeque summa illa luxuriantium ingeniorum licentia in dies magis, magisque excrescit, facili scilicet spe concepta dilatandi salutis viam, & tollendi mundi peccata per

novas suas opiniones probabiles: quod quid ad vulgi auram, ac benevolentiam captandam cogitari gloriosius potest, aut appetibilius hominibus?

127. An non sæpè de hoc tanto facinore identidem in Domino Recentiores gloriantur? An non seriò Caramuel Dianam suam appellat (horret calamus) *Agnus Dei*, qui tollit peccata mundi, eò quòd plurimis opinionibus suis, Theologis antiquioribus ignotis, totidem leges Dei aboleverit, totidemque mundi peccata frequenter iteranda sustulerit? Nec simpliciter tantum id asserit Caramuel, & ut ait ipse, frequenter inculcat; verum & dici ab omnibus debere, nisi indocti, ac invidi sint: probat hoc ratiocinio totidem ejus verbis expressio: *Ingenium Diane, viri quidem doctissimi, veneror; ejus industria multas opiniones evasisse probabiles, quæ antea non erant, invidus sit, qui non affirmet. Si jam sunt probabiles, quæ antea non erant, jam non peccant, qui eas sequuntur, licet ante peccaverint: ergo si ejusmodi peccata Diana sustulit, merito dicetur esse Agnus Dei, qui abstulit peccata mundi.* Hoc seriò Caramuelis ratiocinium. Rideres credo, Lector, si res esset ejusmodi, quæ risum ferret, & non sanguineas potiùs lacrymas postulareret. Sed de his plura dabimus altero diè ridenda pariter, & lugenda.

128. Ajunt verò Terillus, & reliqui communiter Recentiores, se suo illo dogmate reflexo, idest, benignâ suâ sententiâ, nullas omnino laxas, aut perniciosas opiniones probare, nec ullam facere opinandi licentiam, quæ moribus possit nocere: quia nimirum ipsi non docent, licitum esse ad praxim deducere, quaslibet opiniones, etiam probabiles; sed tantummodò illas, quæ certò, ac practicè probabiles sunt, idest, quæ citra dubium gravi fundamento nitantur.

129. Scimus, & fatemur, Recentiores passim hæc verbis profite-

Caram. in
Proem. ad
Theolog.
Fundam.
epistol. ad
Dianam
ipsum.

ri, ac testari. Sed enim, cum videamus, hanc suam probabilitatem, quam pulchris, & peroptimis vocibus explicant, convenire reverà (ipsis etiam parentibus) pluribus opinionibus à Summis Pontificibus postea damnatis, tanquam laxis, & perniciosis; cumque per illam velint, atque contendunt, excipiendos ab omni lege quoscunque casus dubios, & qui verbis perspicuis, legibus ipsis non exprimantur: meritò nos contendimus, & propugnamus, hanc Recentiorum probabilitatem (quidquid ipsi voce reponant) esse, re ipsa regulam illam, per quam Summus Pontifex dolet, *quod summa illa luxuriantium ingeniorum licentia in dies magis excreseat; per quam irrepperit modus opinandi alienus omnino à simplicitate Evangelica, Sanctorumque PP. doctrina; quam denique, si pro recta regula fideles in praxi sequantur, ingens eruptura sit Christiana vita corruptela.*

130. Certè non esse illam, quam Magister Angelicus cõsignat nobis, immò, quam Deus ipse in Scriptura sua nobis præfigit, sed eidem prorsus contrariam, facile tibi constabit, si utranque inter se conferas. At regula consignata à Deo, & ex ipso, ab Angelico Magistro tradita, nò potest esse aliena à simplicitate Evangelica. Vide igitur quid concludas de regula Probabilistarum. Sed de his, adhuc plura in decursu.

131. Hæc verò modò dicere coacti sumus, ut constet, quàm sit nulla, evidēs illa Terilli præsumptio, *si voluisset, id expressisset*; quamque immeritò velit, ut tribuatur legislatoribus, *si sua imperia violari videant, eò quòd sufficienter non explicarint voluntatem suam.* Quod certè constat P. Terillum neque satis consideratè, neque consequenter dixisse; sed manifestè potiùs sibi contradicendo. Utrique juxta ipsum nulla voluntas legislatoris sufficienter non explicata, habet rationem legis, aut imperii, nec aliquam imponit obligatio-

nem subditis: immò *manifestissima* præsumptio est, ipsum legislatorem noluisse voluntatem suam extendere ad ullum casum dubium, aut sufficienter lege non expressum, *nam si voluisset, id expressisset.* Quomodò ergo subditi legislatoris culpà violare possunt ejus imperium, quod nullum est reipsa, Terillo iudice, & ipsi nullum esse evidenter præsumunt? Hic planè, ut sæpè aliàs, Terillus sui ipsius oblitus est.

§. III.

Ad argumentum alterum.

132. **J**am ad argumentum secundum, quod à priori Terillus appellat, respondemus, per illas duas opiniones oppositas utrinque militantes minimè fieri, ne aliqua ex duabus illis legibus sufficienter sit promulgata; quia promulgatio simpliciter talis, de qua loquimur in præfenti, non pender ab hujusmodi opinionibus, sed illas omnino præcedit, ut constat ex superiùs dictis. Solùm igitur sequitur, in ea hypothesi nobis non constare, sed dubium absolute esse, quænam ex illis legibus determinatè existat in Deo: an nimirum voluntas, qua permittit, aut approbat, an potiùs voluntas opposita, qua reprobat, aut prohibet actionem illam; quarum altera reipsa non existit; nò quia detur opinio, ipsius existentiam negans, sed quia nunquam à Deo concepta fuit; ideòque pariter non exstitura, etiamsi nulla esset talis opinio. In dubio autem hujusmodi quid nobis sit faciendum, constat etiam ex dictis, & constabit ulteriùs ex dicendis.

133. Sed placet hic subungere in idipsum verba P. Vazquez egregia, qui scilicet, cum statuisset certam, & communem doctrinam de publica, ac solemni promulgatione, quæ ipsius legis substantiam constituit, præ notitia particulari, quæ minimè constituit, sed supponit jam con-

constitutam, & solum aufert (inquit) legis ignorantiam ab intellectu subditorum, hoc ex doctrina illa corollarium deducit.

Valq. in r.
2. d. 156. c.
2. n. 8.

Hinc autem sequitur manifestè, decipi eos, qui putant, cum, qui dubitat, an lex aliqua lata fuerit, & promulgata in curia, ea lege non teneri: eò quòd ipsi non satis promulgata censeantur. Falluntur igitur primùm in doctrina ipsa, siquidem in dubiis tutior est pars eligenda, & hac regula in hoc casu vim habet, iuxta notata à nobis d. 65. c. 3. deinde in ratione decepti sunt, eò quòd, ut ex dictis constat, aliud est promulgatio, aliud autem est notitia legis; & quamvis is, qui dubitat de lege, non haberet notitiam sufficientem legis, ut ea teneretur, tamen non posset dici carere promulgatione legis, si reverà in curia promulgata fuisset, sed notitia sufficienti illius: verum, ut diximus, ea dubitatio satis est, ut ratione ejus tutiorem partem sequi debeat, sicut loco citato ostendimus. Hæc Vazquez; quibus magnam Terilli, Recentiorumque deceptionem, & occasionem ejus sapienter detegit, confusionem videlicet, & æquivocationem terminorum promulgationis latæ, & strictæ, quæ magnopere differunt inter se, & accuratè sunt distinguendæ.

S. IV.

Breviſcula ſynopſis Controverſiæ.

134. **A**Rcanum, ac mirabile mysterium subtilis structuræ Probabilismi, quod Reflexistæ tantopere commendant, clarè, ni fallimur, revelatum jam est. Immo per totam hanc controversiam traditæ doctrinæ soliditas, & principiorum firmitas, quibus innitimur, procul à nobis abigit omnem deceptionis timorem. Non enim intellectui, quam-

vis in hac mortalitatis ærumna undique tenebris circumfuso, ubilibet trepidare licebit.

Nempe totius fabricæ Reflexistarum basim, & unicum fundamentum, sine quo recens Probabilismus nulla ratione possit consistere, esse principium à Terillo adinventum, de insufficienti legis promulgatione, rationibus perspicuis, atque patentibus per totum articulum primum, clarissimè demonstratum est. Hujus verò principii falsitatem in sensu, quem intendunt, aut intendere debent Recentiores ad propugnandam sententiam suam, multiplici argumento, tum ab auctoritate, tum à ratione, per reliquos articulos adeò clarè convicimus, ut opposita veritas non tantum evidenter patuerit, sed etiam magnam possit admirationem facere, quòd aliquando fuerit in quæstionem deducta.

Cum igitur altera via, qua incedunt pauci alii Recentiores, nempe directi Probabilistæ, præclusa, quoque maneat per totam præcedentem controversiam, nihil omnino poterit nobis obſtare, quominus fundamentum sententiæ nostræ potissimum, & capitale, quod insinuavimus controversia quarta, urgere jam expedire possimus. Si tamen prius hic de potissimo, unico, & capitali principio Recentiorum, cui totam adstruunt Ethicæ Christianæ molem, cum Bernardo doleamus, & exclamemus, *Quàm indignè tali fundamento talis structura committitur!* Et quis precor auderet Probabilismo fidere, si ipsius structuram probè agnosceret? Paucos opinor patronos haberet, præsertim ex Auctoribus præcipui nominis, qui ipsi planè incognito incautè suffragati sunt, si ad controversiam istam tractandam, iterum nunc in mundum redirent.

Bern. ser.
82. in cant.